

STREP-CIT5-2006-029013**SAL****Societate și stiluri de viață: consolidarea armoniei sociale prin cunoașterea comunităților subculturale**

Proiect de cercetare specific vizat

Prioritate tematică 7: Cetățenii și Guvernarea într-o societate informată

D 7.4 - Volumul de diseminare a rezultatelor proiectului în MoldovaTermen limită de prezentare a rezultatelor: **16 martie 2009**Data prezentării de facto: **6 aprilie 2009**Data inițierii proiectului: **1 ianuarie 2006**Durata: **36 luni**Numele organizației contractoare: **EP**

Proiect finanțat de Comisia Europeană în cadrul celui de-al Șaselea Program (2002-2006)		
Gradul de diseminare		
PU	Public	✓
PP	Grad limitat pentru alți participanți ai programului (inclusiv Serviciile Comisiei)	
RE	Limitat la un grup specificat de consorțiu (inclusiv Serviciile Comisiei)	
CO	Confidențial, doar pentru membrii consorțiului (inclusiv Serviciile Comisiei)	

STREP-CIT5-2006-029013

Cuprins

Rezumat	3
1. INTRODUCERE CU REFERINȚĂ LA PROIECTUL DESPRE SOCIETATE ȘI STILURI DE VIAȚĂ	4
2. STUDII DE CAZ CU REFERINȚĂ LA SPAȚIUL MOLDOVENESC.....	8
ATITUDINI RELIGIOASE ÎN REPUBLICA MOLDOVA: STUDII DE CAZ CE VIZEAZA MITROPOLIA BASARABIEI SI COMUNITATEA BAPTISTĂ.....	8
3. STUDII DE CAZ CU REFERINȚĂ LA SPAȚIUL RUS	34
3.1 TINERETUL ANTI-FA (SANCT-PETERSBURG).....	34
3.2 GRUPURILE DE TINERET DIY (SANCT-PETERSBURG)	40
3.3 GRUPURILE DE TINERET NEOPĂGÂN (SANCT-PETERSBURG)	46

STREP-CIT5-2006-029013

Rezumat

Acest raport conține informație originală în limba engleză, care ulterior este tradusă în limba română și rusă, și urmează să fie publicat în Republica Moldova și Federația Rusă într-o broșură ce va avea scopul de a disemina rezultatele proiectului, astfel sporind impactul lui în țările respective după finisarea proiectului.

Acest raport reflectă obiectivele proiectului Societate și Stiluri de Viață (SAL), iar informația prezentată în el este un rezultat al studiilor de caz realizate în Moldova și Rusia. În Moldova studiile de caz au vizat Mitropolia Basarabiei și Comunitatea Baptistă și au fost realizate de către Natalia Cojocaru și Ruslan Sintov de la Centrul CIVIS. Alte trei studii de caz, cu privire la tineretul Anti-fa, DIY și neopăgân din Sanct Petersburg (Rusia), au fost realizate de Elena Omin în cooperare cu Hilary Pilkington de la Universitatea din Warwick, Marea Britanie.

Două ediții ale acestei broșuri au fost preconizate pentru definirea cerințelor părților interesate. Prin intermediul acestei broșuri se va realiza o conexiune între rezultatele cercetării și studiile de caz cu constatările generale ale cercetării, care definesc politica națională și a UE.

1. INTRODUCERE LA PROIECTUL „SOCIETATE ȘI STILURI DE VIAȚĂ”

Scopul Proiectului

Scopul proiectului „Societate și stiluri de viață: consolidarea armoniei sociale prin cunoașterea comunităților subculturale” (SAL) este de a spori gradul de cunoaștere a valorilor și convingerilor diferitor grupuri subculturale (precum și a atitudinii față de acestea), inclusiv a stilurilor de viață a altor subculturi, a diferitor subgrupuri din cadrul grupurilor de minorități etnice și a grupurilor care se referă la noi mișcări religioase din cadrul statelor din Europa Centrală și de Est. Obiectivul proiectului a fost de a investiga diferențierea subgrupurilor, structura și evoluția lor, precum și de a determina gradul de toleranță sau intoleranță față de această varietate de grupuri, ale căror comportamente non-conformiste (față de normele sociale și/sau religioase) sunt percepute ca o provocare pentru armonia (ordinea) socială.

Scopul cercetării

Proiectul SAL s-a axat pe analiza diferitor studii de caz ce implică diverse grupuri subculturale (consumatori de droguri, Eco-sățeni, hippy, punkiști, ‘Euro-indieni’, skinhead, membri ai unor grupuri criminale și, de asemenea, partide/mișcări politice radicale). S-au cercetat relațiile dintre membrii diferitor grupuri religioase dominante și grupuri noi care au regenerat în era pre-comunistă (neo-păgânismul etnic) sau își au originea în Vest (de exemplu, mișcările Mormonism, neo-Hindu ca Hare Krishna și altele). S-a investigat situația dificilă a diferitor minorități etnice (romi și musulmani). Țările implicate în cercetare sunt statele Baltice (Estonia, Letonia și Lituania), Ungaria, Moldova, Polonia, România, Rusia și Slovacia.

Metodologia proiectului

În cadrul proiectului s-a utilizat o abordare interdisciplinară, bazată pe metodele: antropologie culturală/socială, studii culturale și științe naturale. Proiectul a fost implementat cu ajutorul cercetării etnografice pe teren, care s-a bazat pe implicarea în profunzime a cercetătorilor în grupurile cercetate. Acest fapt a fost necesar pentru a explora semnificația valorilor acestor grupuri și influența lor asupra societății în ansamblu.

Principalele constatări ale proiectului

Constatările proiectului SAL diferă de la stat la stat, în funcție de grupurile cercetate (modul de viață a subculturilor, noile mișcări religioase și minoritățile etnice). Aici¹ vor fi relevate doar elementele de bază, care vor servi drept context pentru recomandările de mai jos.

Subculturile cu stil de viață specific

Cercetarea SAL vizează adoptarea și adaptarea unor stiluri de viață vestice de către grupurile subculturale din Europa de Est și, de asemenea, moduri de definire a pozițiilor politice ale acestor grupuri. Cercetarea SAL cu privire la grupurile skinhead din Lituania a explorat concepțiile lor naționaliste radicale, dar a depistat și probe de hărțuire din partea poliției, precum și hărțuire verbală și fizică din partea societății. De asemenea, cercetătorii au stabilit că profesorii din instituțiile de învățământ răspândesc informație preconcepută și eronată cu privire la grupurile skinhead; această situație fiind deseori susținută de sursele mass-media.

Studiul grupurilor criminale și a grupurilor politice radicale și naționaliste din Kazan (Rusia) a arătat ca mass-media promovează, mai curând, o imagine stereotip cu privire la acestea, și nu înțelegerea motivației lor, ceea ce contribuie la panică morală. Totuși, nu toate grupurile subculturale primesc o reacție negativă din partea societății. De exemplu, cercetătorii SAL din Slovacia au investigat Eco-sătenii din Zajezova, care au viziuni de renegare a societății de consum moderne urbane. Cercetarea noastră a arătat că, în ultimul deceniu, ei au reușit să obțină respectul localnicilor, preponderent datorită faptului că duc un stil de viață ecologic. De asemenea, cercetătorii au aflat ca Euro-indienii sunt bine tratați în Slovacia.

În afara UE, toleranța cu privire la diversitatea subculturală din Rusia este amenințată din cauza faptului că a fost propusă o nouă lege cu privire la educația spirituală și morală a copiilor, care este în proces de discuție în Duma Rusiei (Parlamentul Rusiei). Această lege urmărește să interzică celor care studiază într-o instituție de stat sau municipală

¹ Pentru alte detalii, vezi G. McKay, C. Williams, M. Goddard, N. Foxlee și E. Ramanauskaitė, ed., *Subculturi și noi mișcări religioase din Rusia și Europa Centrală și de Est* (Oxford: Peter Lang, 2009, în curs de apariție).

secundară sau superioară, să-și afișeze implicarea lor în subculturile cu un stil de viață specific, precum ar fi grupurile de goți sau punkiști.

În cele din urmă, cercetarea SAL din Rusia demonstrează că tinerii nu sunt, în mod necesar, implicați în activități ce poartă un accent negativ și anti-social, dar – în calitate de membri ai unor astfel de grupuri ca Mișcarea pentru Protecția Drepturilor Tineretului, Organizația Împotriva Rasismului și Intoleranței, și societatea internațională ‘Memorial’ – participă activ la procesul de democratizare, prin lupta împotriva rasismului, fascismului și intoleranței. Mai mult ca atât, în timp ce studiile din Estonia, Lituania și România confirmă practicarea hip-hop ca o cultură de rezistență, care critică societatea dominantă, există, în contrast cu opinia stereotip ce vizează tinerii membri ai grupurilor subculturale, și tineri implicați în hip-hop și culturile generale de agrement care, de fapt, nu sunt împotriva societății, ci din contra, sunt foarte interesați să se integreze în acestea.

În timp ce societatea reacționează negativ cu privire la aceste subculturi, înstrăinând tinerii de restul societății, ar fi o opțiune de a concepe unele aspecte ale acestor subculturi ca un mod de socializare a tinerilor.

Noi Mișcări Religioase

În regiunile extinse ale UE, mass media, deseori, prezintă într-o lumină falsă noile mișcări religioase de origine străină, ca fiind culte sau secte periculoase, care influențează mentalitatea membrilor lor. Proiectul de cercetare SAL cu membrii mișcării Hare Krishna din Lituania și Moldova demonstrează, de exemplu, că atitudinile sunt diverse, fiind și unele negative, foarte evidente în Moldova, în ciuda activităților de caritate realizate. În Lituania, situația a fost similară în anul 1995, dar aceasta s-a schimbat de atunci, astăzi semnalând un grad înalt de toleranță. Totuși, unii membri ai mișcării Hare Krishna din Lituania au suferit consecințele activităților de interpretare inconsistentă a legii ce viza activitățile lor. În Moldova, membrii mișcării Hare Krishna, credeau că este mai bine să păstreze liniștea cu privire la activitățile lor, astfel evitând probleme din partea statului, în timp ce membrii mișcării Hare Krishna din Lituania, evitau să menționeze convingerile religioase în procesul de angajare la serviciu, astfel evitând discriminarea. Persoanele recrutate în armata din Lituania, de asemenea, s-au ciocnit de intoleranță, deoarece erau membri ai mișcării religioase Hare Krishna. Deși, nu toate mișcările religioase s-au confruntat cu atitudini negative, una din problemele majore se referă la statutul și înregistrarea legală, care au devenit obligatorii (și aici ne referim la doar 2 exemple) pentru noile mișcări religioase în Rusia (începând cu anul 1997), precum și pentru Musulmanii și noile mișcări religioase de sorginte indiană din Slovacia (începând cu 2007).

În general, cercetarea SAL definește nu numai diversitatea noilor mișcări religioase, dar și diferențele semnificative dintre ele, care ar putea fi mai degrabă considerate drept fenomene religioase noi. Pe de o parte, acestea variază de la organizații etnice neo-păgâne cu rădăcini pre-comuniste și de la organizații de sorginte indiene cu origini vestice, la credințe ale New Age care își au originea în Rusia și desprinderea Bisericii Ortodoxe din Moldova (Mitropolia Basarabiei). Pe de altă parte, neo-păgânismul ar putea avea rădăcini în folclor și tradiții (precum în cazul unor grupuri neo-păgâne din țările Baltice) sau ar putea fi parte a unei viziuni mai ample cu caracter etnic și militar universal (ca în cazul unor grupuri skinhead și Cazaci din Rusia), în timp ce cercetarea teozofiei contemporane din Letonia, a definit trei elemente distincte ce vizează cultura, instruirea și respectiv politica extremă a aripii de dreapta. Întrebarea care apare aici se referă la gradul de toleranță și intoleranță atât față de așa-numitele noile mișcări religioase din țările Europei de Est și Centrală, cât și ale unora dintre aceste mișcări indigene față de alte grupuri specifice.

Grupurile Minorităților Etnice

Cercetarea s-a axat pe minoritățile musulmane din Slovacia și pe comunitățile de Țigani/Romi din Ungaria. Cu referința la aceste comunități, cercetătorii SAL au descoperit că, în rezultatul impactului evenimentelor din 11 septembrie și a fricii față de așa numitul „extremism religios”, Musulmanii și cei convertiți la Islam s-au ciocnit de ignoranță, prejudecăți și alte forme de intoleranță directă sau indirectă din partea familiei, prietenilor, colegilor și mass-media. Musulmanii au suferit atacuri verbale și fizice, inclusiv au fost forțați să-și scoată vâlul musulman. Cu privire la noile mișcări religioase, adepții credinței Islamice s-au ciocnit cu dificultăți privind înregistrarea oficială a unei biserici, și ca rezultat, în Slovacia membrii nici nu au o moschee oficială. Cât despre Romii din Ungaria, cercetarea SAL arată că, deși folclorul acestora se bucură de popularitate în rândul tineretului ungar, romii sunt renegați social, se ciocnesc de prejudecăți și probleme ce vizează instruirea și angajarea în câmpul muncii. O problemă majoră pentru Romii din părțile nordice și estice ale Ungariei este, în special, sărăcia rurală.

2. STUDII DE CAZ CU REFERINȚĂ LA SPAȚIUL MOLDOVENESC

ATITUDINI RELIGIOASE ÎN REPUBLICA MOLDOVA: STUDII DE CAZ CE VIZEAZA MITROPOLIA BASARABIEI ȘI COMUNITATEA BAPTISTĂ

Natalia Cojocaru și Ruslan Sintov

Acest capitol examinează istoria și statutul actual a două grupuri religioase și culturale din Republica Moldova: Comunitatea Baptistă și Mitropolia Basarabiei.¹ Stilul de viață al acestor două comunități va fi descris în termeni de valori, convingeri, concepții despre lume și comportament al membrilor. Se va analiza esența și specificul comunicării și relațiilor atât în cadrul grupurilor, cât și în afara acestora. De asemenea, se va defini atitudinea organizațiilor guvernamentale, a mass-media și a altor grupuri religioase din Moldova față de aceste comunități. Deoarece Mitropolia Basarabiei s-a desprins de Mitropolia Moldovei, se va analiza și conflictul între cele două Biserici dintr-o perspectivă istorică, evaluându-se esența și consecințele pe care le are acest conflict asupra credincioșilor, dar și asupra imaginii generale a Credinței Ortodoxe. Analiza noastră este bazată pe principiul triangulării, folosind metodele cantitative și calitative. În particular, au fost realizate interviuri aprofundate pe un eșantion reprezentativ de membri ai Comunității Baptiste și ai Mitropoliei Basarabiei, atât din ariile rurale, cât și din cele urbane.

Chestionarul FP6 din cadrul proiectului UE “Societate și Stiluri de Viață” (SAL) a fost adoptat pentru colectarea datelor în cadrul tuturor țărilor participante. În Moldova sondajele de opinie au fost realizate în perioada August – Septembrie 2007. În total au fost intervievați 156 de credincioși ai Mitropoliei Basarabiei și 148 de membri ai Comunității Baptiste, utilizându-se un chestionar structurat cu răspunsuri pre-codificate și întrebări deschise. Distribuția respondenților în funcție de gen a constituit 42% bărbați și 58% femei. Vârsta respondenților este cuprinsă între 13 și 80 ani. Din punct de vedere al componenței etnice, 97% din respondenții Mitropoliei Basarabiei sunt Moldoveni/Români, în timp ce comunitatea Baptistă este constituită din două grupuri etnice majore (53% Moldoveni/Români și 33% Ucraineni). 55% din respondenții ambelor comunități sunt din sectorul rural, iar 45% din cel urban. Subiectele abordate de sondajele de opinie sunt următoarele: valori, idei, activități colective, imagine și identitate, relațiile cu societatea, conflicte și relații în interiorul grupului și gradul de implicare în activitățile grupului.

¹ Basarabia este regiunea istorică românească, până la începutul sec.19 constituind zona de sud a teritoriului dintre Prut și Nistru (Bugeacul), parte componentă a statului feudal Moldova. Din 1812 întreg teritoriul interfluvial pruto-nistrian este anexat de Rusia țaristă, fiind denumit oficial *Basarabia* și supus unui proces de colonizare forțată, populația autohtonă românească continuând să rămână totuși majoritară. În 1856 Rusia retrocedează Moldovei (regiune a României) câteva județe sudice, dar în 1878 le anexează din nou. În 1917 este proclamată independența Republicii Democratice Moldovenești (Basarabia) care în 1918 se reunește cu România. În 1940 Basarabia este ocupată de URSS și intră în componența RSS Moldovenești. În perioada 1941-1944 este sub administrație românească. În 1944 redevine republică sovietică până în 1991, când își declară independența de stat sub denumirea de Republica Moldova, *Dicționarul enciclopedic ilustrat, Ed. Cartier, Chișinău 1999.*

Religia în Moldova: moștenirea sovietică

Republica Moldova este situată în partea de sud-est a Europei și a obținut independența la 27 August 1991, în urma colapsului Uniunii Sovietice.² În decursul a câteva decenii politica sovietică, caracterizată prin “ateism militant”, a utilizat metode drastice pentru interzicerea și suprimarea a orice expresie a vieții religioase. În acea perioadă au fost distruse forțat lăcașele sfinte și casele de rugăciuni, au fost închise bisericile, au fost deportați masiv în Siberia slujitorii bisericilor și reprezentanți ai diferitor confesiuni religioase. Începând cu anii '60 a început să fie promovată o politică a “ateismului tolerant”, care a durat până în anii 1988-1989, când a fost lansat procesul de democratizare a societății și a renașterii naționale. Politica de represiune a credincioșilor și a confesiunilor religioase a fost înlocuită cu o atitudine de “coexistență pașnică” între stat și biserică. Controlul direct asupra grupurilor religioase a fost efectuat de către un consiliu împuternicit pentru treburile religiilor, subordonat Sovietului Miniștrilor al URSS pentru RSSM care a funcționat până în anul 1989. Actul normativ care reglementa în acea perioadă activitatea grupurilor religioase, precum și relația statului cu acestea a fost Regulamentul Despre Comunitățile Religioase adoptat în 1977. În 1981 Guvernul a emis o hotărâre specială prin care a dispus crearea comisiilor locale care să supravegheze manifestările vieții religioase la nivel local.

În acest context, spre finele anului 1980 în Moldova erau înregistrate oficial 7 culte religioase³: Biserica Ortodoxă tradițională, Biserica Ortodoxă Rusă de Rit Vechi, Biserica Romano-catolică, Biserica Creștină Evanghelist-baptistă, Biserica Adventiștilor de Ziua a Șaptea, Biserica “Mișcarea de Reformare” a Adventiștilor de Ziua a Șaptea și Cultul Penticostal. În ciuda faptului că sistemul sovietic adoptase o poziție oficială de recunoaștere a activităților acestor grupuri religioase, restricțiile față de libertatea conștiinței religioase rămăneau la fel de stricte ca și înainte. Credincioșii erau urmăriți și persecutați, inclusiv prin eliberarea de la locurile de muncă din cauza convingerilor religioase. Sistemul educațional de asemenea era orientat împotriva religiei. Oficialii, în cel mai bun caz, tratau orice expresie a credinței în Dumnezeu ca pe “rămășiță a trecutului” care trebuie eliminată din societate.

Impactul tranziției spre democrație asupra religiei

Procesul de democratizare a Republicii Moldova și crearea condițiilor pentru libera manifestare a drepturilor fundamentale ale omului a demarat la începutul anilor '90 și a servit drept mijloc pentru accelerarea dezvoltării și extinderii vieții religioase. Această tendință a fost observată în cadrul Bisericii Ortodoxe tradiționale, care reprezenta principala afiliere religioasă pentru cea mai mare parte a populației țării (aproximativ 93% din populație erau botezați conform principiilor ortodoxe), precum și în cazul altor culte religioase.

² Informație suplimentară despre Republica Moldova poate fi găsită la www.moldova.md

³ *Raportul Național de Dezvoltare Umană: Republica Moldova 2000*, PNUD Moldova, la http://www.undp.md/publications/doc/HUMAN_2000_PDF.pdf

În comparație cu anii precedenți, libertatea religiei în Republica Moldova se manifestă printr-o creștere enormă a numărului de grupuri religioase oficial recunoscute. Astfel, la începutul anului 2000, sunt înregistrate 8 confesiuni și 12 asociații religioase (congregații, organizații), după cum este prezentat în Tabelul 1.

Tabelul 1: Numărul comunităților religioase în Republica Moldova, 1985-2000

Denumirea cultului	Numărul de comunități	
	1985 ⁴	2000 ⁵
Biserica Ortodoxă din Moldova (oficializată conform noii legislații democratice la 13 noiembrie 1993)	201	1054
Cultul Penticostal (înregistrat oficial la 8 februarie 1993)	34	194
Eparhia Bisericii Ortodoxe Ruse de Rît Vechi (înregistrată la 28 august 1995)	11	17
Administratura Apostolică a Bisericii Romano-catolice (înregistrată la 19 iulie 1994)	4	17
Uniunea Bisericilor Creștinilor Evangheliști-baptiști (înregistrată la 2 mai 1995)	124	350
Biserica Adventiștilor de Ziua a Șaptea (înregistrată la 22 iulie 1993)	41	127
Biserica "Mișcarea de Reformare" a Adventiștilor de Ziua a Șaptea (înregistrată la 19 iulie 1994)	-	12
Federația Comunităților Evreiești (înregistrată la 9 iunie 1994)	-	7
Martorii lui Iehova (înregistrată la 27 iulie 1994)	-	163
Parohia Bisericii Apostolice Armenești (înregistrată la 5 decembrie 1995)	-	1
Societatea Conștiinței Krișna (înregistrată la 13 iulie 1994)	-	4
Uniunea Comunităților Creștinilor Spirituali Molocani (înregistrată la 11 august 1995)	-	2
Cultul Baha'i (înregistrată la 31 mai 1994)	-	6
Comunitatea "Biserica Păcii" (Prezbiterienii) (înregistrată la 9 iunie 1994)	-	1
Biserica Nouapostolică (înregistrată la 27 decembrie 1994)	-	11
Uniunea Bisericilor Creștine Libere – Cultul Harismatic (înregistrată la 17 mai 1997)	-	16
Biserica Ultimului Testament (înregistrată la 24 februarie 1997)	-	4
Biserica Biblică (înregistrată la 24 februarie 1997)	-	1
Uniunea Comunităților Evreilor Mesianici (înregistrată la 1 septembrie 1999)	-	3
Biserica Evanghelică Luterană (înregistrată la 5 iulie 1999)		1

În afară de aceste grupuri religioase, în Moldova activează și alte mișcări religioase (cu un număr mai mic de adepți) care nu sunt oficial înregistrate/recunoscute: Biserica de Unificare

⁴ O. Isac "Evoluția religiei ca un factor de solidaritate și integrare socială în societate a populației" *Analele Științifice ale Universității de stat din Moldova*, Chișinău 1999, p. 169

⁵ *Raportul Național de Dezvoltare Umană: Republica Moldova 2000*, PNUD Moldova, la http://www.undp.md/publications/doc/HUMAN_2000_PDF.pdf

(adeptii lui Mun) care cuprinde oficial circa 30 membri; Inochentiștii (urmașii lui Inochentie Levizorul) – circa 300 membri; Biserica Internațională a lui Hristos – circa 200 membri; Studenții Bibliei – peste 1000 membri.

În august 2007 pe teritoriul Republicii Moldova activau 23 grupuri religioase cu un număr total de 2319 unități (congregații, mănăstiri, instituții teologice, misiuni). Grupurile cu cel mai mare număr de unități/entități sunt Mitropolia Moldovei (1281 unități), Mitropolia Basarabiei (309), Uniunea Bisericilor Creștine Evanghelist-baptiste (273), Martorii lui Iehova (162), Biserica Adventiștilor de Ziua a Șaptea (151), Cultul Penticostal (40), Administratura Apostolică a Bisericii Romano-catolice (33), Uniunea Bisericilor Creștine Libere – Cultul Harismatic (19) și Eparhia Bisericii Ortodoxe Ruse de Rit Vechi (15). 10 grupuri religioase aveau între 1 și 11 unități fiecare, iar alte patru – nici o unitate.⁶

Serviciul de Stat pentru Problemele Cultelor este structura de stat care coordonează activitatea confesiunilor și asociațiilor religioase, precum și supervizează respectarea legislației ce reglementează activitatea religioasă.

Principiul Universal al libertății conștiinței este reflectat în Constituția Republicii Moldova. Articolul 31 garantează libertatea conștiinței, autonomia grupurilor religioase și separarea lor de stat. Acest articol garantează și dreptul grupurilor religioase de a se organiza conform propriului statut. Este stipulat și faptul ca libertatea conștiinței trebuie să se manifeste în spiritul toleranței și respectului reciproc. Manifestările ostile sunt interzise în relațiile dintre grupurile religioase. În contextul celor menționate, Articolul 35, alineatul 8 al Constituției, stipulează că statul garantează prin lege libertatea educației religioase.

Actul normativ de bază care reglementează activitatea confesională și relațiile statului cu reprezentanții grupurilor religioase din Republica Moldova este Legea despre culte, care a fost aprobată în anul 1992. Această lege a fost elaborată în conformitate cu principiile democratice ale libertății conștiinței și libertății religioase, și stipulează dreptul oricărei persoane de a exprima liber convingerile religioase în orice formă, individual sau în asociații, de a promova religia sa, de a exercita în particular sau în public actul religios atâta timp cât aceasta nu contravine legislației în vigoare (Art. 1). Legea prevede că nimeni nu poate fi persecutat pentru practicarea unei religii sau nepracticarea ei. Activitatea oricărei persoane în cadrul unui grup religios recunoscut de stat nu poate împiedica exercitarea drepturilor sale civile și politice (Art. 2). În același timp, garantând libertatea confesională, Legea stipulează că nu se poate impune o limită oarecare la practicarea sau nepracticarea unei religii (Art. 3). În acest context menționăm că, pentru prima dată în istoria Moldovei, cetățenii care nu pot satisface serviciul militar din considerente religioase au obținut dreptul la serviciu de alternativă (Art. 5). Pentru o societate care include mai multe confesiuni religioase o importanță mare o reprezintă Articolul 4 al Legii despre culte, care prevede că libertatea conștiinței se manifestă prin spirit de toleranță și respect reciproc, iar intoleranța confesională, manifestată prin acte ce împiedică exercitarea liberă a

⁶ ‘Există 23 culte religioase active în Republica Moldova’, Timpul, Ediția No.692, 22 august 2007. (Nota ediției: termenul cult este utilizat în sens foarte larg în Moldova și se referă la grupurile religioase în general, și nu doar la „culte” așa cum sunt ele înțelese în alte surse)

activității oricărui grup religios recunoscut de stat, constituie o infracțiune și este pedepsită conform legislației în vigoare.

Libertatea religiei în Republica Moldova este prezentă nu doar în Constituție și actele normative, ci și în viața de zi cu zi a societății moldovenești. Astfel, în aceste condiții noi, la începutul secolului 21 continuitatea tradițiilor țării este prezervată de rând cu diversitatea religioasă.

În prezent, două entități religioase ortodoxe activează oficial în Republica Moldova: Mitropolia Chișinăului și a întregii Moldovei, subordonată canonic Patriarhiei Moscovei, și Mitropolia Basarabiei subordonată canonic Patriarhiei României. În contextul divizării puterii religioase în Moldova, relațiile dintre cele două mitropolii se mărginesc la conflicte, certuri și acuzații reciproce. În continuare vom analiza cum schimbările menționate mai sus influențează cele două comunități religioase.

Specificul Cultural și Religios al Mitropoliei Basarabiei

Experiența Mitropoliei Basarabiei în promovarea Toleranței Religioase

Majoritatea credincioșilor din Republica Moldova sunt Creștini Ortodoxi (93.3%)⁷. Cadrul politic și istoric al țării a facilitat fondarea celor două instituții religioase distincte – *Mitropolia Chișinăului și a Moldovei* și *Mitropolia Basarabiei*, care sunt supuse canonic Patriarhiei Ruse și, respectiv, Patriarhiei Române. În contextul divizării puterii religioase din țară, relațiile dintre cele două Mitropolii se reduc la conflicte, certuri și învinuiri reciproce. În interiorul țării, Mitropolia Basarabiei se prezintă, deseori, defavorizată în raport cu Mitropolia Moldovei (amintim în acest sens respectarea libertății de conștiință religioasă, libertatea dreptului la a se ruga și a se întruni în lăcașe, spolierea proprietăților etc.). 8.

Menționăm că nu există diferențe de doctrină religioasă dintre cele două Mitropolii: în esență credința și manifestarea acesteia este identică. Unica deosebire s-ar referi la calendarul liturgic creștin. Astfel, în unele biserici ale Mitropoliei Basarabiei se respectă atât calendarul liturgic „rusesc” (sărbătorile religioase sunt onorate „pe stil vechi”), cât și cel „românesc” (sărbătorile religioase sunt onorate „pe stil nou”), în timp ce bisericile Mitropoliei Moldovei respectă doar „stilul vechi” al sărbătorilor religioase.

⁷ Rezumatul Statistic este prezentat în *Date statistice despre Moldova, 2007*, Chișinău 2007

⁸ E. Tverdohleb, 'Rolul Comunităților Religioase în Dezvoltarea Relațiilor Inter – Etnice în Republica Moldova: Succese și Dificultăți', în *Religia și Democrația în Moldova*, Chișinău, 2005; I. Chifu, V. Cubreacov, M. Potoroacă., *Dreptul de proprietate al Mitropoliei Basarabiei și restituirea averilor bisericești (studiu asupra practicilor și legislației aplicabile în Republica Moldova*, Alfa și Omega, Chișinău 2004 și A. Magola, 'Problemele Mitropoliei din Basarabia', în *Religia, Societatea și Instruirea în Societățile Post-Totalitare din Europa Centrală și de Sus Est*, Chișinău, 2000, p. 76

Dincolo de acestea, credincioșii nu se percep, în general, ca aparținând la diferite grupuri religioase (deși există și cazuri de conflicte interpersonale pe motive de apartenență). Comportamentul enoriașilor, valorile, imaginea și identitatea grupurilor din care aceștia fac parte, comunicarea cu societatea sunt rareori condiționate de apartenența celor „altor credincioși” de o Mitropolie sau alta.

Ideologia ateistă din perioada fostului regim comunist a fost strict impusă în Republica Moldova. În această perioadă clericii erau supuși unor tratamente drastice, cum ar fi întemnițarea, deportarea, muncă forțată, persecutare și alte restricții și constrângeri. Unele biserici erau demolate, iar altele profanate, fiind folosite pentru alte scopuri (precum școli auto, șoproane, gimnazii, depozite, restaurante, etc.) Literatura religioasă era arsă, instituțiile de educație religioasă erau închise, iar credincioșii erau lipsiți de dreptul de a-și exprima credința.⁹

Prăbușirea comunismului și dezmembrarea Uniunii Sovietice a permis restaurarea treptată a vieții religioase. Aceasta a dus la o libertate semnificativă a religiei, apariția mai multor confesiuni, restaurarea bisericilor vechi și construcția altora noi. Deasemenea, credincioșii au început să frecventeze mai des bisericile. Unul dintre evenimentele importante în viața religioasă din Republica Moldova a fost reactivarea Mitropoliei Basarabiei și aderarea la ea a tot mai multe parohii și recunoașterea dreptului lor legal de activitate.

Mitropolia Basarabiei a fost creată în 1925, în cadrul Patriarhiei Române. Odată cu intrarea armatei sovietice pe teritoriul Moldovei în anii 1940-1944, activitatea Mitropoliei Basarabiei a fost întreruptă, aceasta a fost înlocuită cu o nouă Mitropolie, și anume Patriarhia Rusă. Ierarhii instituți erau de origine etnică rusă. În 1992, la scurt timp de la declararea independenței Republicii Moldova, Mitropolia Basarabiei și-a reînceput activitatea. Totuși, recunoașterea ei legală a avut loc mai târziu, pe 30 iulie 2002, datorită presiunilor internaționale. Cauza acestor întârzieri este refuzul de a accepta Mitropolia Basarabiei de către autoritățile centrale și locale, precum și de către Mitropolia Moldovei.

Pentru a înțelege motivele, trebuie să luăm în calcul numeroși factori istorici, canonici, economici și politici¹⁰. În una din sursele bibliografice se menționează că:

Disputa dintre cele două Mitropolii care activează în Moldova vizează jurisdicția canonică a Patriarhiilor de la București și Moscova asupra regiunii dintre râurile Prut și Nistru. Din punct de vedere istoric și național, disputa a început exact după prăbușirea Uniunii Sovietice și odată cu formarea Republicii Moldova ca stat independent, ceea ce a îndreptățit Patriarhia Română să ceară dreptul canonic pentru statul nou format, care a

⁹ Grosu S., *Cu gândul la Basarabia*, Muzeul, Chișinău 2003, pp.7, 8, 53; A. Pasaru, 'Situția Confesiunilor în Societățile în Tranziție', în *Religia, Societatea și Instruirea în Societățile Post-Totalitare din Europa Centrală și de Sus Est*, Chișinău, 2000, p. 68-69; L. Tihonov, *Politica statului sovietic față de cultele din RSSM (1944-1965)*, Chișinău 2004; L. Tihonov, *Marginalizarea Bisericii ortodoxe în perioada regimului totalitar comunist 1945-1965*, Chișinău 2000

¹⁰ Vezi Mitropolia Basarabiei (www.mitropoliabasarabiei.ro); S. Devetak, O. Sirbu O and S. Rogobete (ed.), *Religia și Democrația în Moldova*, Maribor-Chișinău, 2005; *Religia, Societatea și Instruirea în Societățile Post-Totalitare din Europa Centrală și de Sus Est*, Chișinău, 2000; S. Grosu, *Cu gândul la Basarabia*, Muzeul, Chișinău 2003; Patriarhia Română, *Adevărul despre Mitropolia Basarabiei*, București 2003

fost parte componentă a României de-a lungul multor secole. Acest adevăr istoric a fost și încă este ignorat atât de către ideologii ruși, cât și de autoritățile moldovenești care au creat și susțin teoria existenței unei națiuni Moldovenești diferite de națiunea Românească, care vorbește limba moldovenească, diferită de limba Română. După canoanele bisericești, bisericile sunt stabilite în baza etnicității populației. Luând în considerație faptul că ideologia sovietică, moștenită și promovată în prezent de autoritățile de la Chișinău, insistă asupra faptului precum că națiunea Moldovenească a fost formată prin simbioza dintre triburile Slave de est și Valahi, Moldovenii, ar trebui mai curând sunt asociați cu rușii, ceea ce îndreptățește Patriarhia Rusă să ceară subordonare canonică a regiunii dintre râurile Prut și Nistru. Menționând aspectul economic, cele două Mitropolii au dispute cu privire la patrimoniul lor. Reactivarea Mitropoliei Basarabiei a dus la contradicții cu privire la drepturile de proprietate a Mitropoliei Moldovei, și respectiv, dreptul Patriarhiei de la Moscova, cu privire la posesiunile eclesiastice din Moldova. Odată recunoscută oficial, Mitropolia Basarabiei a cerut de la Mitropolia Moldovei retrocedarea patrimoniului persoanei juridice a cărei succesoare este (instituția ortodoxă interbelică cu același nume). Un factor politic cheie este intenția Federației Ruse de a-și menține influența în spațiul dintre râurile Prut și Nistru (adică asupra Republicii Moldova). Mitropolia Moldovei este foarte bine dotată pentru această cauză, atât din punct de vedere spiritual, cât și ideologic. Prezența și autoritatea ei a fost știrbită de Mitropolia Basarabiei, cel puțin din punct de vedere spiritual. În consecință pentru a-și menține poziția privilegiată în Republica Moldova, Mitropolia Moldovei are scopul de a politiza conflictul canonic și de a interzice înregistrarea Mitropoliei Basarabiei. Reînceperea activității a fost interpretată de autoritățile de la Chișinău ca o implicare a României în afacerile interne ale Republicii Moldova.¹¹

Magola susține că motivele reale ale conflictului dintre Guvernul Republicii Moldova și a Mitropoliei Basarabiei sunt de natură politică, și anume:

Guvernul avea scopul de a menține credincioșii ortodoxi subordonați Patriarhiei de la Moscova, pentru a păstra influența Rusiei în Republica Moldova și, astfel, să o îndepărteze de România.¹²

În anul 2004 autoritățile legislative au recunoscut statutul de succesori canonici și spirituali ai Mitropoliei Basarabiei (care la început nu era îndreptățită să-și recupereze proprietățile) cu referire la instituția eponimă din perioada interbelică. Problema dreptului la proprietate a fost soluționată de Curtea Europeană a Drepturilor Omului, care a stabilit că Mitropolia Basarabiei este îndreptățită să reclame toate bunurile care i-au aparținut.

¹¹ Mitropolia Basarabiei (www.mitropoliabasarabiei.ro)

¹² A. Magola, 'Sursa conflictelor religioase în societatea din Moldova', în *Religia și Democrația în Moldova*, Maribor-Chișinău, 2005, p. 374

Imaginea și Identitatea

72.4% dintre respondenți consideră că aparțin de Mitropolia Basarabiei prin ereditate, în timp ce alți 27.6% au devenit membrii acesteia prin alte modalități. Există mai multe motive (subiective) pentru care subiecții au ales să facă parte din Mitropolia Basarabiei: aceasta satisface mai bine așteptările lor individuale (35.9%); subiecții au fost influențați de părinții lor sau rude în alegerea lor (33.8%); Mitropolia Basarabiei explică mai bine credința în Dumnezeu (16.0%); aici au aflat adevărul despre credință (7.7%); Mitropolia Basarabiei a pus accent pe valorile și idealurile naționale (Românești¹³) (7.0%); dar și alți factori, ca de exemplu: preotul slujește frumos și are atitudine corectă pentru oameni, neînțelegere cu clericii Mitropoliei Moldovei, proximitate geografică, este unica biserică din localitate, motive economice (nu există taxe, prețul la servicii / lumânări este mai mic), acest grup pare mai disciplinat etc. (44.2%)

Marea majoritate a respondenților nu mai participă și la alte grupuri în afară de cel din care fac parte (87.8%), iar dintre cei care participă și la alte grupuri toți au numit Mitropolia Moldovei (12.2%).

Ponderea celor care erau membri ai altor grupuri până la aderare în grupul actual și a celor care nu erau membri ai altor grupuri este aproximativ egală (49.4% față de 50.6%). Toți respondenții care și-au declarat apartenența anterioară la un alt grup religios s-au referit la Mitropolia Moldovei. Cele mai frecvente motive invocate la argumentarea plecării din grupul ce aparținea de Mitropolia Moldovei au fost:¹⁴ comportamentul lipsit de principii morale și atitudinea inadecvată a preoților de la Mitropolia Moldovei față de oameni, în contrast cu politețea, amabilitatea și corectitudinea în relațiile cu oamenii, precum și cu devotamentul pentru muncă a preoților de la Mitropolia Basarabiei; factorul politic: nedorința de a cinsti mitropolia rusească, dragostea și devotamentul pentru valorile naționale (române) și alți factori precum proximitatea geografică, eșecul de satisfacere a necesităților spirituale, etc.

Categoriile de persoane care au aderat la Mitropolia Basarabiei sunt diverse. Ei aparțin diferitor grupuri de vârstă, sunt de naționalități diferite, au grad de instruire diferit, și au statut social diferit, etc. Bisericile Mitropoliei Basarabiei sunt frecventate preponderent de femei, adulți cu vârsta de peste treizeci de ani și bătrâni. În funcție de nivelul educațional, persoanele 'de rând' (țărani, locuitorii rurali, cu nivel al educației scăzut) predomină în comunitățile rurale, deoarece la sate sunt mai puțini intelectuali. Totuși, s-a observat o creștere a numărului de intelectuali care frecventează bisericile.

¹³ Dacă pentru unele grupuri etnice limba vorbită identifică apartenența etnică a persoanelor, acest fapt nu este caracteristic însă și pentru "Moldovenii/Românii" din Republica Moldova, care vorbesc limba Moldovenească/Română". Faptul că populația din Republica Moldova vorbește aceeași limba ca și populația din România, nu este considerat a fi suficient pentru a trata majoritatea "Moldovenilor" ca fiind "Români". Compoziția grupurilor istorice etnico-religioase a Mitropoliei Basarabiei este evidentă. Susținătorii Mitropoliei Basarabiei promovează Româanismul în Republica Moldova (E. Tverdohleb, 'Rolul Comunităților Religioase în Dezvoltarea Relațiilor Inter-etnice în Republica Moldova: Succese și Dificultăți', în *Religia și Democrația în Moldova*, Chișinău, 2005; pp. 350-351)

¹⁴ În baza interviurilor aprofundate cu 20 de membri ai Mitropoliei Basarabiei

Cea mai importantă restricție impusă la aderarea la comunitatea religioasă este apartenența la o altă confesiune religioasă. Oamenii care, din anumite motive, au aderat la alte grupuri religioase, dar, între timp, și-au schimbat decizia și doresc să revină la Mitropolia Basarabiei, trebuie să-și recunoască păcatul, să „ispășească” o perioadă de penitență¹⁵, să se spovedească și să se împărtășească, să obțină acordul și binecuvântarea Mitropoliei și abia după aceea să redevină membri ai grupului.

În majoritatea cazurilor decizia de a frecventa o anumită biserică nu este condiționată de apartenența acesteia la o anumită Mitropolie, ci mai degrabă de alți factori. Astfel, *proximitatea geografică*, este un criteriu important în alegerea comunității religioase: oamenii merg la bisericile care sunt mai aproape de locul lor de trai. Un alt criteriu important este comportamentul *preotului*, atitudinea lui față de oameni și modul cum el slujește. O mare importanță pentru credincioși o are *localul* unde se țin slujbele și/sau alte activități religioase. La momentul cercetării (2008) multe comunități religioase din Moldova nu aveau biserici. Astfel, preferințele credincioșilor devin evidente când slujbele religioase sunt ținute în grădinițe sau vagoane, în același timp.

Cu referire la frecventarea bisericii, oamenii sunt divizați în două categorii: cei care merg la biserică regulat (Duminica și de sărbători) și cei care merg ocazional. Cei mai mulți credincioși vin la biserică în Postul Mare, în sărbătorile de Paști, Crăciun sau Hram. S-a format o tradiție pentru majoritatea credincioșilor să vină la biserică mai ales/doar în perioada Postului sau de sărbători religioase importante.

Vestimentația enoriașilor este decentă, modestă, simplă, lipsită de extravaganță și vulgaritate. În incinta bisericilor femeile (în special cele care nu sunt căsătorite) trebuie să-și acopere capul și să poarte haine de o lungime care să fie mai jos de genunchi (fuste, rochii, dar nu pantaloni sau pantaloni scurți). Hainele trebuie să acopere corpul (nu se permite să se intre în biserică cu umerii (în unele răspunsuri chiar se insistă asupra mânecelor lungi), burta, zona decolteului sau spatele descoperite. Femeile nu ar trebui să fie machiate, iar bărbații nu ar trebui să poarte haine în stil sport sau să poarte bijuterii. Totuși, în prezent nu toate bisericile impun aceste cerințe-condiții.

Un alt indicator care oferă o descriere a imaginii și identității comunităților se referă la simbolurile cele mai importante pentru grup, printre care Crucea, Biblia și Biserica. Ortodoxia deferă de alte confesiuni prin importanța pe care o au icoanele pentru credincioși. Acestea sunt obiecte liturgice (nu chipuri sculptate), care facilitează comunicarea și interacțiunea cu Dumnezeu, Isus Hristos, Maica Domnului, Sfinții și Apostolii. Ele sunt percepute ca imagini care ajută credinciosului să depășească momentul impersonal în comunicarea cu divinitatea

Printre subiectele frecvent abordate în comunitățile Mitropoliei Basarabene se pot menționa cele cu caracter religios. În același timp se discută subiecte cu aspect social, politic și economic care vizează Republica Moldova (ca de exemplu, problema sărăciei, migrația forței de muncă și impactul acesteia asupra familiei, problemele tineretului, asistența medicală, probleme legate de infrastructura rurală, conflictul dintre Mitropolia Basarabiei și Mitropolia Moldovei etc.),

¹⁵ Penitența este o pedeapsă administrată de preot unei persoane pentru a-l absolvi de păcate și care include abținerea și rugăciuni.

probleme ce vizează managementul și organizarea bisericilor, precum și problemele cu care se confruntă comunitățile care au biserici, etc. Subiectul cu privire la conflictul dintre cele două structuri religioase ortodoxe din Moldova a fost abordat cel mai puțin (vezi Figura 1).

În general, Biserica Ortodoxă nu impune enoriașilor restricții cu privire la interacțiunea sau comunicarea cu membri din afara comunităților religioase din care fac parte. Nimănui nu i se interzice să vină la biserică, deși membrii altor confesiuni nu se pot bucura de Taina Sfintei Împărtășanii săvârșită de Biserica Ortodoxă. Dacă o persoană a fost botezată după legile ortodoxe, dar ulterior a aderat la o altă confesiune și după aceasta dorește să revină la religia inițială, aceasta trebuie să fie supusă unei perioade de penitență, pentru ca mai târziu să fie acceptată înapoi.

Totuși, există grupuri ce aparțin de Mitropolia Basarabiei care impun anumite restricții membrilor lor cu privire la interacțiunea și comunicarea cu reprezentanții altor confesiuni (în special secte). Deoarece sectele sunt cunoscute ca grupuri ce au putere mare de convingere, se crede că ele își impun ideile religioase, ceea ce Biserica Ortodoxă crede că este greșit.

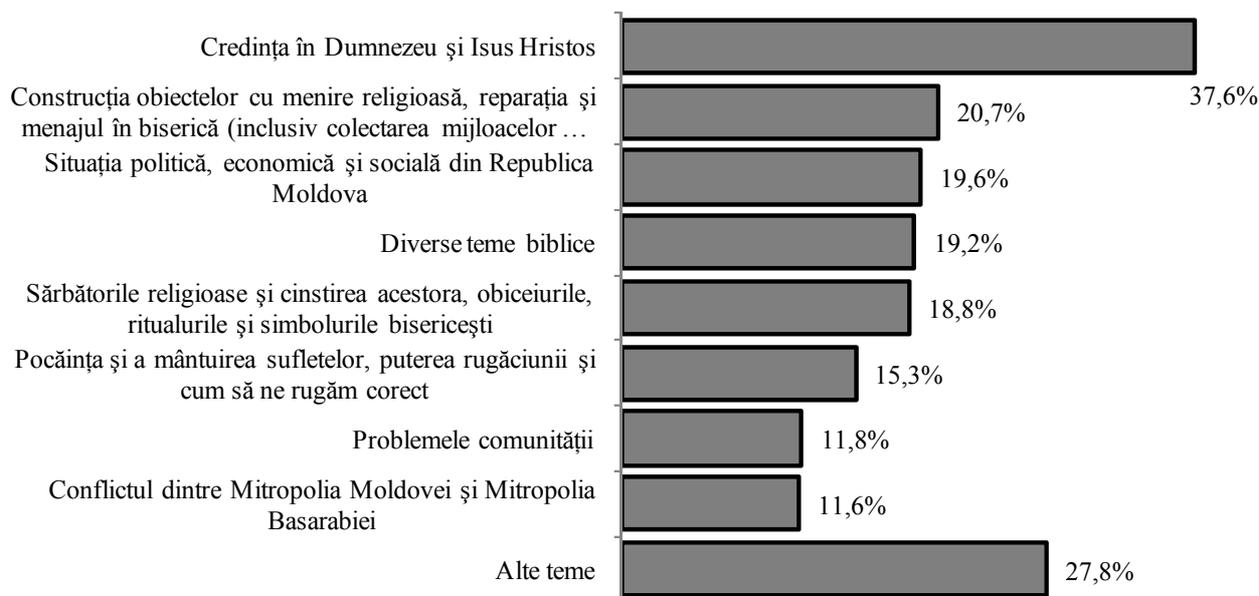
Pe lângă restricțiile de comunicare și interacțiune cu alte persoane există și restricții legate de comportamentul membrilor comunității. Există unele comunități care tolerează unele 'încălcări' sau 'vicii' ale credincioșilor și comunități cu exigențe mai mari față de comportamentul membrilor lor. Primul argument ce diferențiază Ortodoxia de alte confesiuni este faptul ca nu se interzice nimic. Religia previne enoriașii cu privire la efectul negativ al viciilor și comportamentului neadecvat, dar persoanele au dreptul la libera alegere a căii pe care decid să o urmeze. Restricțiile comportamentale se referă atât de comportamentul în cadrul bisericii (a respecta preotului, a păstra liniștea, a nu frecventa biserica în stare de ebrietate, a respecta codul vestimentar adecvat), cât și înafara bisericii (a nu face abuz de alcool, a nu merge la bar sâmbătă seara și duminica, a nu lucra duminica și de sărbătorile religioase, a nu înjura, a nu duce un mod de viață libertin etc.).¹⁶

¹⁶ Deși această concluzie și acest capitol se bazează pe datele cercetării SAL, informația este valabilă pentru comunitățile ortodoxe din Moldova, în general.

Figura 1: Subiecte discutate în cadrul comunităților Mitropoliei Basarabiei

(răspunsuri multiple) (%)

Eșantion = 156 respondenți

Sursa: Cercetare în cadrul centrului CIVIS ca parte a proiectului “Societate și stiluri de viață: consolidarea armoniei sociale prin cunoașterea comunităților subculturale” (în continuare SAL) în Moldova, August - Septembrie 2007

Comunicarea cu Mitropolia Moldovei, societatea și cu reprezentanți oficiali ai structurilor guvernamentale

De obicei, grupurile religioase nu se confruntă cu tensiuni pe plan intern (87.8%); totuși, în opinia a 12.2% dintre respondenți există unele divergențe. În general, dezacordurile din cadrul grupurilor au intensitate medie. Motivele acestor contradicții sunt diverse: problemele financiare și materiale cu care se ciocnesc bisericile, disonanțe privind respectarea unor obiceiuri și tradiții, probleme organizatorice, nerespectarea de către enoriași a observațiilor și canoanelor impuse de preot, precum și a conduitei în biserică, ‘slăbiciunile’ unor preoți, etc. Un alt tip de dezacord este conflictul dintre Mitropolia Moldovei și Mitropolia Basarabiei. Astfel, decizia bisericii din cadrul Mitropoliei Moldovei de a adera la Mitropolia Basarabiei creează tensiuni în cadrul comunităților religioase pe care le reprezintă. Acestea sunt condiționate de scepticismul și dezacordul enoriașilor de a adera la o structură distinctă, care, după părerea lor, este diferită după manifestarea credinței și religiei. Există cazuri când membrii grupurilor părăsesc comunitatea religioasă din care fac parte, din diferite motive.

După părerea credincioșilor Mitropoliei Basarabiei, diferența dintre Mitropolia Moldovei și cea a Basarabiei se referă la modul de percepere diferit al istoriei, identității etnice și al valorilor naționale (mai ales aspectul identitate română sau moldovenească a cetățenilor Republicii

Moldova) și supunerea, din acest motiv, la Eparhii diferite. Relațiile dintre Mitropolia Basarabiei și Mitropolia Moldovei întotdeauna au fost caracterizate de tensiuni și dezacorduri: în primul rând, atitudinea Mitropoliei Moldovei față de Mitropolia Basarabiei se manifestă prin refuz și reticență în a soluționa disputele (de exemplu: reprezentanții Mitropoliei Moldovei adresează plângeri către autoritățile publice locale, care ulterior impun restricții de obținere a documentației necesare pentru construcția unei biserici, scrisori către structurile de investigație, etc.); în al doilea rând, clericii de la Mitropolia Moldovei calomniază Mitropolia Basarabiei și agită creștinii împotriva acesteia, exercită presiuni asupra fețelor bisericești și a credincioșilor din bisericile care se supun Mitropoliei Basarabiei; în al treilea rând, atât autoritățile statului, cât și Mitropolia Moldovei nu recunosc esența Mitropoliei Basarabiei, interpretând inadecvat acesteia cu Biserica Română; în al patrulea rând, există conflicte și tensiuni între clericii celor două structuri bisericești, și, în fine, se duce lupta pentru lăcașurile sfinte (preluarea forțată a bisericilor Mitropoliei Basarabiei de către Mitropolia Moldovei). De asemenea, clericii Mitropoliei Moldovei afirmă că există deosebiri între oficierea serviciilor divine și deosebiri referitoare la stil / calendar.

Tabelul 2 – Plecarea din comunitatea Mitropoliei Basarabiei: motive (%)

Eșantion = 156 respondenți

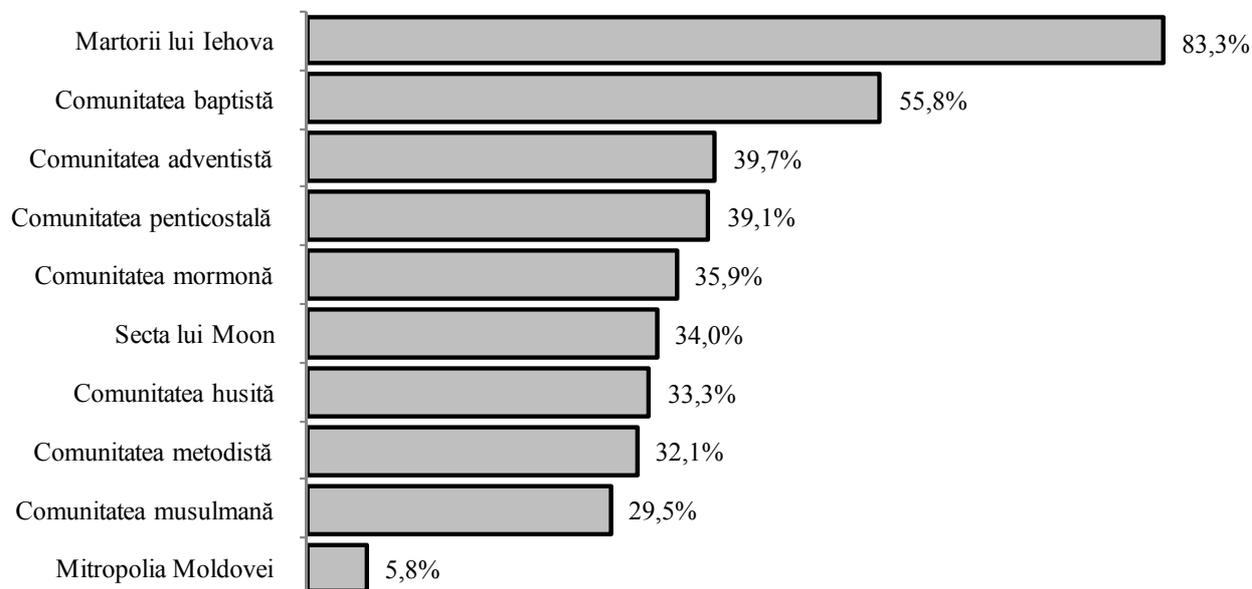
Motive	Procentaj
sunt atrași de altă credință (atât din punct de vedere doctrinar, dar mai ales prin ajutoare financiare, materiale sau promisiuni)	55.3
sunt influențați de persoane din afara grupului (sunt slabi de caracter și cedează presiunilor altor persoane; nu cunosc adevărul istoric și cred în calomniile despre Mitropolia Basarabiei)	43.0
nu doresc să respecte principiile și regulile grupului	9.6
așteptările nu le sunt satisfăcute	7.1
nu sunt satisfăcuți de apartenența la grup	6.3
sunt speriați, amenințați de poliție sau constrânși la locul de muncă, calomniali, batjocoriți	3.1
altceva: pleacă peste hotare, sunt dezamăgiți de comportamentul preotului, pleacă în alte secte pentru a scăpa de vicii, incapacitatea preoților de a-și "păstra" credincioșii, proximitate a bisericii față de locul de trai etc.	28.3

Sursa: Cercetarea Centrului CIVIS ca parte a proiectului SAL în Moldova, August - Septembrie 2007

În același timp, Mitropolia Moldovei este grupul religios cu cele mai puține comunități, care nu este acceptabil pentru enoriașii care merg la bisericile Mitropoliei Basarabiei (vezi Figura 2). Aceasta dovedește că mulți enoriași nu înțeleg conflictul dintre cele două Mitropolii, astfel pentru unii credincioși nu contează la ce biserică merg să se roage divinităților.

Figura 2: Ce grupuri religioase nu sunt acceptate de Dvs. ca membru al credinței ortodoxe? (răspuns multiplu) (în %)

Eșantion = 156 respondenți

Sursa: Cercetarea Centrului CIVIS ca parte a proiectului SAL în Moldova, August - Septembrie 2007

Totuși, Mitropolia Moldovei nu este acceptată, deoarece implică religia în politica, și, astfel, *împarte credincioșii în două părți*.

În opinia majorității respondenților, ideile/viziunile asupra lumii/atitudinile grupurilor religioase a Mitropoliei Basarabiei nu diferă de valorile societății în întregime (63.5%). Persoanele care susțin că există unele diferențe s-au referit la următoarele aspecte (36.5%): în primul rând, biserica insistă asupra respectării, înainte de toate, a cerințelor spirituale, iar societatea este mai mult preocupată de satisfacerea necesităților materiale și a dorințelor carnale. Biserica critică comportamentul imoral, în timp ce societatea tolerează acest lucru. În al doilea rând, biserica cere respect față de instituția ei (respectarea regulilor și canoanelor bisericești), în timp ce societatea ignoră frecventarea bisericilor, tolerează faptul că oamenii nu țin posturi, nu primesc Sfânta Împărtășanie, nu respectă sărbătorile religioase, nu merg la slujbele de Duminică, neglijează botezul, icoanele și altele. În al treilea rând, membrii grupurilor cred în Dumnezeu și sunt fideli credinței lor, în timp ce în societate credința este mai puțin importantă sau deloc importantă (în cazul ateismului). În al patrulea rând, membrii grupului sunt mai binevoitori și receptivi față de necesitățile altor persoane, decât este societatea în general și, la final, membrii grupurilor, spre deosebire de societate, respectă valorile naționale.

Uneori tensiunile și dezacordurile dintre grupuri și societate sunt un rezultat al politizării conflictului dintre Mitropolia Moldovei și Mitropolia Basarabiei. Astfel, avem localități care sunt *împărțite în două blocuri adverse*. Conform unor opinii, clericii Mitropoliei Moldovei încurajează oamenii de rând să meargă împotriva Mitropoliei Basarabiei și a adepților săi. În

același timp, autoritățile publice locale și raionale¹⁷ își permit comentarii de blasfemie cu privire la bisericile Mitropoliei Basarabiei, prin ridiculizarea, insultarea, neacceptarea, ignorarea, respingerea, nerespectarea hotărârilor legale, discriminare, etc.

Comunicarea cu reprezentanții oficiali ai structurilor guvernamentale este deseori foarte dificilă. Astfel, 82.7% din membrii comunităților Mitropoliei Basarabiei s-au confruntat cu probleme ce țin de: (a) respingerea directă a grupului – 77.8%, (b) neglijarea grupului – 62.9%, (c) discriminarea (refuzul de a înregistra parohiile ce aparțin Mitropoliei Basarabiei, de asemenea refuzul de a oferi loturi de pământ pentru a construi biserici) – 60.4%, (d) ignorarea grupului – 55.6%, (e) prezentarea eronată și greșită a grupului – 48.1%, și (f) violență fizică, concedierea de la serviciu sau amenințarea, judecăți, crearea diferitor obstacole în organizarea diferitor activități, închiderea ilegală a bisericilor în diferite localități, amânarea procesului de construcție a bisericilor, calomnierea preoților, etc. – 40.7%.

Diferențele dintre Mitropolia Basarabiei și Mitropolia Moldovei

Cea mai mare parte dintre subiecții intervievați consideră că unica deosebire între Mitropolia Basarabiei și Mitropolia Moldovei se referă la apartenența lor canonică de o anumită patriarhie – a României și, respectiv, a Rusiei. Au fost însă și opinii conform cărora între cele două mitropolii există deosebiri care nu se referă la aspectul doctrinar și anume: percepțiile diferite cu privire la valorile naționale; perceperea unor taxe pentru oficierea diferitor slujbe bisericești, impuse enoriașilor creștini de biserici sau taxele impuse bisericilor de către Mitropolia Moldovei (pentru sfințirea parohiilor, impozite trimestriale de la parohii, pentru hirotonie etc.). Mai mult ca atât, Mitropolia Moldovei este învinuită de *grandomanie* în relațiile sale cu Mitropolia Basarabiei; Mitropolia Basarabiei oferă o mai bună susținere morală parohiilor sale, decât Mitropolia Moldovei. În final, comunicarea cu / adresarea către Mitropolitul Basarabiei este mai lesne de realizat decât dacă ne referim la Mitropolitul Moldovei.

În timpul cercetării SAL s-au depistat cazuri când unii preoți au renunțat la Mitropolia Moldovei în favoarea Mitropoliei Basarabiei, deoarece aceasta oferea o susținere mai bună (spirituală, și nu materială sau financiară). Pe de altă parte, Mitropolia Moldovei amenința să priveze preoții de parohiile lor și de dreptul de a sluji ca preot (caterisire) dacă aceștia aveau la Mitropolia Basarabiei. Uneori aceste amenințări atingeau scopul urmărit și preoții renunțau la ideea de a adera la Mitropolia Basarabiei.

Conflictul între Mitropolia Basarabiei și Mitropolia Moldovei în viziunea mass-mediei

Mass media din Moldova a adoptat două poziții cu privire la Mitropolia Basarabiei: unii o sprijină, în timp ce alții sunt împotriva existenței ei¹⁸. În primul caz informația poate fi găsită în

¹⁷ Raion – unitate teritorial-administrativă de gradul doi, adică district.

special în presă (de exemplu: ziarele Flux, Glasul Națiunii, Cotidianul, Misionarul, Timpul, Țara etc.¹⁹), iar dintre sursele mass-media care susțin poziția Mitropoliei Moldovei este, mai degrabă televiziunea (de exemplu, Moldova 1). Mass-media scrisă, care susține Mitropolia Basarabiei, abundă în informație cu privire la istoricul și cazurile de discriminare pe baza apartenenței la această comunitate atât din partea reprezentanților administrațiilor publice de toate nivelele, dar și din partea clericilor Mitropoliei Moldovei. Articolele descriu dificultățile cu care se confruntă parohiile care doresc înregistrarea lor în cadrul Mitropoliei Basarabiei; lipsa unui cadru legislativ concordant cerințelor pe care Mitropolia Basarabiei le-a înaintat după ce a fost recunoscută ca succesor a instituției ortodoxe omonime dinaintea de 1944; probleme ce țin de implementarea legislației cu privire la diferite aspecte legate de Mitropolia Basarabiei; intoleranță, ostilitate, amenințări și chiar violență la adresa preoților, dar și enoriașilor care aderă la Mitropolia Basarabiei; aplicarea de către autorități a unui tratament diferențiat (negativ) Mitropoliei Basarabiei în comparație cu alte culte religioase din țară; apeluri lansate de Mitropolia Basarabiei organizațiilor internaționale pentru a soluționa probleme care ar trebui, dar nu întotdeauna sunt rezolvate de autoritățile naționale, sau sunt soluționate datorită acțiunilor în judecată din partea Mitropoliei Basarabiei; reacția instituțiilor internaționale (de exemplu, Consiliul Europei, Curtea Europeană a Drepturilor Omului, etc.) cu privire la conflictul dintre cele două Mitropolii (și în mod direct între autorități și Mitropolia Basarabiei); și reacțiile și influența Federației Ruse asupra derulării conflictului dintre cele două Mitropolii.²⁰

¹⁸ 'Este dificil de găsit un articol în mass-media în limba română sau rusă care ar reflecta imparțial și obiectiv situația reală cu privire la viața religioasă în țara noastră' (după cum este menționat pe site-ul Centrului de Monitorizare și Analiză Strategică 'Moldova Noastră' www.mdn.md)

¹⁹ Pentru date exacte vezi bibliografia

²⁰ Vezi Preoții Mitropoliei Basarabiei, indignați de politica abuzivă a Departamentului de Stat pentru Culte, Flux, 17 August 2007, p.2; Construcția unei biserici românești din Hâncești nu poate fi finisată, Flux, 9 February 2007, p.4; Preoții Mitropoliei Basarabiei alături de PF Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Flux, 19 Octombrie 2007, p.1; Mitropolia Basarabiei, 15 ani de la reactivare, Flux, 21 Septembrie 2007, p.4; ÎPS Petru Păduraru: PF Daniel nu va ceda niciodată în fața presiunilor rusești, Flux, 21 Septembrie 2007, p.4; Patriarhul, geopolitica și Mitropolia Basarabiei, Flux, 10 August 2007, p.2; Biserica cu lacăte din Florești. Mitropolia Moldovei continuă presiunile asupra credincioșilor, Flux, 1 Iunie 2007, p.4; Mitropolia Moldovei a acaparat biserica „Acoperământul Maicii Domnului” din Florești, Flux, 23 Martie 2007, p.4; Acțiunile îndreptate împotriva Mitropoliei Basarabiei sunt dirijate politic de către putere, Flux, 28 Decembrie 2007, p.2; Mitropolia Basarabiei răspunde atacurilor, Flux 28 Noiembrie 2006, p.1; 12 Decembrie 2006, p.1; 15 Decembrie 2006, p.4; Mitropolia Moldovei continuă presiunile, Flux 24 November 2006, p.4; 21 Noiembrie 2006, p.1; Autoritățile intervin în favoarea bisericii ruse, Flux 27 Octombrie 2006, p.2; Mitropolia Basarabiei, cea mai defavorizată biserică din Moldova, Flux, 4 august 2006, p.1; Mitropolia Basarabiei mizează pe sprijinul Consiliului Europei, Flux, 2 August 2006, p.1,2; Antonie Plămădeală: „Patriarhia Rusă – un URSS bisericesc”, Flux 24 Noiembrie, p.4; Poliția intervine în forță în problemele bisericești. MAI „nu știe nimic” despre isprăvile vicecomisarului de Orhei, Flux, 17 Noiembrie 2006, p.2; Vandali în sutane: ortocii Episcopului Pentru Mustățâ au atacat în mod barbar parohia Ungheni, trecută recent în subordinea Mitropoliei Basarabiei, Flux, 10 Noiembrie 2006, p.5; Serviciul Culte refuză să înregistreze opt parohii ale Mitropoliei Basarabiei, Flux 27 Noiembrie 2006, p.1; Conflict la Florești: un preot face slujbă pe pragul bisericii, iar altul - în vestiarul unei școli, Timpul, 15 Decembrie 2005, no.321; În Postul Mare, poliția din Florești luptă cu Biserica, Timpul, 27 Martie 2006, no.382; Preotul Ioan Ciuntu: „Primăriile blochează procedura de aderare la Mitropolia Basarabiei”, Timpul, 27 Octombrie 2006, no.513; Damian G., Atac comunist la Mitropolia Basarabiei, Ziua, 4 Decembrie 2006, p.4; Deleu A., 10 ani de suferințe și batjocură (despre prigoana și calvarul la care au fost

Problema celor două Mitropolii este abordată de mass media ca fiind una politică. Anumite publicații (de exemplu, ziarul *Moldova Suverană*) și programele TV sunt deseori acuzate de faptul că dezinformează populația și că au scopul de a afecta intenționat imaginea Mitropoliei Basarabiei. Cu privire la conflictul dintre cele două Mitropolii mass-media se axează pe următoarele subiecte: gradul de implicare a credincioșilor în acest conflict, care este preponderent de natură politică; scăderea încrederii populației față de Biserică, ca instituție; deteriorarea imaginii Ortodoxiei ca model de coexistență pașnică și privarea dreptului de aderare/acces al credincioșilor la religia dorită²¹

Concurența dintre cele două Mitropolii a făcut imposibilă abordarea subiectului ce vizează toleranța și dialogul între cele două părți implicate în conflict.

Comunitatea Evanghelică Baptistă din Republica Moldova

În baza celui mai recent recensământ făcut în Republica Moldova în anul 2004, bapțiștii reprezintă 1.0% (sau 32,754) din credincioșii care și-au declarat apartenența religioasă. Comunitatea Baptistă este cea mai mare minoritate religioasă în Moldova (populația ortodoxă reprezintă 93.3%, atești sau cei fără credință 1.4% și 2.2% nu au dezvăluit apartenența religioasă).

În timpul perioadei Sovietice existau 85 comunități evanghelice baptiste în Republica Moldova. În prezent, există aproximativ 500 de grupuri religioase, 385 dintre care sunt comunități înregistrate oficial. Cea mai mare concentrație este în orașul Bălți (50 de biserici) și în Chișinău (20 de biserici)²².

În timpul perioadei sovietice, în Moldova existau aproximativ 10,000 Bapțiști (cu excepția copiilor). După prăbușirea Uniunii Sovietice și liberalizarea ulterioară a religiei, numărul bapțiștilor a crescut până la aproximativ 11,000 adulți [din 1991]. În ultimii optsprezece ani s-au înregistrat fluctuații semnificative a numărului de credincioși, deoarece majoritatea bapțiștilor au emigrat din Republica Moldova în Statele Unite ale Americii. În perioada Sovietică comunitatea Baptistă era parte a Uniunii Baptiste din URSS. Din anul 1995 a fost recunoscută de Guvernul Republicii Moldova ca o comunitate autonomă, fiind înregistrată oficial ca Uniunea Bisericilor Creștine Evanghelice Baptiste din Moldova.

supuși Mitropolia Basarabiei și adepții ei), Flux, 14 Decembrie, 2001 p.9; Deleu A., Parohiile care au aderat la Mitropolia Basarabiei sunt persecutate, Flux 6 Septembrie 2002, p.4; Grosu A., Un nou val de represii împotriva preoților și enoriașilor Mitropoliei Basarabiei, Flux, 23 Octombrie 2003, pp. 1, 3; Manole I., Comuniștii nu au de gând să înregistreze Mitropolia Basarabiei, Flux, 12 Iunie 2002; Războiul moldovenesc al credinței și patrimoniului (Mitropolia Basarabiei), 18-19 Octombrie 2003, p. 2; Tanase C., Mitropolia Moldovei - aliatul ideologic al comuniștilor, Timpul, 24 Mai, 2002, p. 2; Proiectul de lege privind cultele defavorizează Mitropolia Basarabiei, Țara, 19 Decembrie 2002, p. 1;

²¹ Pentru date exacte vezi bibliografia

²² Date prezentate autorilor direct de Uniunea Bisericilor Creștine Evanghelice Baptiste din Moldova

În contextul ideologiei ateiste promovate de regimul comunist, comunitatea Baptistă s-a ciocnit cu o diversitate de probleme. Cea mai semnificativă problemă a fost opresiunea, urmărirea și persecutarea la care erau supuși credincioșii bapțiști. De asemenea, putem menționa arestarea, cercetarea, judecarea și închisoarea (în unele cazuri chiar de repetate ori), toate având la temelie aspectul religios. Printre cele mai frecvente forme de discriminare erau cele legate de angajarea în câmpul muncii. Alte dificultăți cu care s-au confruntat membrii comunităților Baptiste erau suspiciunile, batjocura, insultele, restricțiile materiale, impunerea unor obligațiuni de stat (împrumuturi și amenzi), amenințări (inclusiv exil în tabere și chiar exilul preoților / slujitorilor bapțiști) și agresiune fizică. Chiar și copiii din familii evanghelice au devenit victime ale circumstanțelor nefavorabile cum ar fi compromiterea de către profesori (în prezența altor copii), subestimarea nivelului de cunoștințe și violarea drepturilor cu privire la obținerea studiilor superioare și de angajare în câmpul muncii etc. Bisericile Baptiste (în Moldova ele poartă calificativul de case de rugăciuni) au fost închise și expropriate, de asemenea s-a interzis publicarea și distribuirea literaturii cu caracter religios.

Anul 1989 a adus o mai mare libertate în sfera religiei, caracterizându-se prin conștientizarea importanței valorilor creștine pentru societate atât de către populație cât și de către autoritățile guvernamentale. Perioada de deșteptare spirituală a fost marcată de libertatea de exprimare (inclusiv prin predici religioase), cât și de alte activități (publicarea și distribuirea literaturii cu caracter religios, încercări de a atrage oamenii în biserici, construirea bisericilor evanghelice, etc.) și, mult mai important, este franchețea și dorința oamenilor de a participa la diferite evenimente religioase. Cu privire la creșterea numărului de credincioși bapțiști²³ (vezi Tabelul 3), a caselor de rugăciuni și a nivelului de frecvență mai înalt, s-a observat și o schimbare a atitudinii oamenilor din afara comunității Baptiste, devenind mai toleranți și mai prietenoși față de membrii bapțiști.

Tabelul 3 – Numărul comunităților Baptiste în Moldova, 1991-2007

Anul	Nr. bisericilor	Nr. credincioșilor
1991	130	11530
1994	220	16217
2001	331	21054
2002	342	21296
2003	345	21186
2004	357	21100
2005	369	21053
2006	373	20911
2007	385	20391

Sursa: Date nepublicate, oferite autorilor de administrația Uniunii Bisericilor Creștine Evanghelice Baptiste din Moldova

Tabelul 3 arată o creștere continuă a numărului de biserici pe întreg teritoriul Republicii Moldova, și o descreștere, începând cu anul 2002, a numărului de credincioși bapțiști. Creșterea numărului de biserici se datorează deșteptării spirituale după anul 1989 și nivelului mai înalt al

²³ Numărul Bapțiștilor a crescut până în anul 2002. De atunci numărul Bapțiștilor a scăzut continuu.

libertății religioase, caracteristic acestelei perioade. Numărul credincioșilor Baptiști este într-o scădere continuă, datorită procesului de emigrare, mai ales în Statele Unite, din motivul sărăciei.

Deși după anul 1989 s-au înregistrat schimbări pozitive pentru Baptiști, totuși, au fost prezente și unele tendințe negative, precum dificultățile materiale și financiare, discriminarea și marginalizarea Baptiștilor în comparație cu membrii Bisericii Ortodoxe; probleme ce vizează ‘imaginea și credibilitatea’ membrilor care au înființat comunități Baptiste (în special în localitățile unde până în anul 1989 oamenii nu știau nimic despre ei și unde nu erau adepți ai acestei religii). Cultul Baptist este deseori confundat cu o sectă (uneori în mod intenționat).

Pentru majoritatea Creștinilor Baptiști apartenența la grupul religios este moștenită prin ereditate (deoarece ei provin din familii de Baptiști) (64.2%).²⁴ Majoritatea ‘noilor’ provin din religia Ortodoxă. Cel mai des trecerea de la Ortodoxie la Baptism este explicată de faptul că bisericile baptiste satisfac mai bine interesele personale, necesitățile religioase și spiritual ale credincioșilor. În acest context, un rol important îl joacă misiunile evanghelice organizate și realizate de baptiști. Și, nu în ultimul rând, merită să se menționeze importanța imaginii Baptiste în societate: comportamentul etic și moral, hainele decente, atitudinea binevoitoare față de oameni, etc., acest subiect fiind analizat mai jos.

Imagine și Identitate: de ce moldovenii devin Baptiști

În baza cercetărilor Centrului CIVIS în Moldova din August - Septembrie 2007 ca parte a proiectului “Societate și stiluri de viață: consolidarea armoniei sociale prin cunoașterea comunităților subculturale”, un membru al comunității baptiste poate fi recunoscut, mai întâi de toate, după *vestimentație, coafură, și machiaj* (decent, modest, haine simple, fără elemente de extravagantă și vulgaritate, etc.; lipsa bijuteriilor, lipsa machiajului, coafuri decente). Este necesar de menționat că există comunități care recomandă credincioșilor să cumpere haine ieftine, astfel ca ei să poată investi banii economisiți în biserică și în persoanele care au dificultăți. Baptiștii pot fi diferențiați de persoanele din afara comunității prin faptul că sunt foarte exigenți față de ei înșiși, ei manifestă o atitudine foarte prietenoasă și blândă față de persoanele care îi înconjoară și, de asemenea, sunt foarte devotați bisericii și lui Dumnezeu.

Comunitățile baptiste sunt compuse din diferite categorii de persoane din diferite grupuri sociale: de la copii la bătrâni, persoane cu studii până la analfabeți, persoane ‘decăzute’ (alcoolici, dependenți de droguri, etc.) și persoane ‘fără vicii’, oameni de diferite naționalități și diferite confesiuni religioase. În același timp la comunitățile evanghelice baptiste aderă și persoane care urmăresc anumite avantaje/profituri (de exemplu: a beneficia de ajutoare financiare și bunuri materiale, a pleca peste hotare).

Acestea sunt principalele motive de ce persoanele în general, sau anumite categorii de persoane (femei, oameni săraci, tineri și alții) aderă la comunitățile evanghelice baptiste. Răspunsurile la întrebarea “*Ce tip de persoane aderă la comunitatea voastră?*” au evidențiat faptul că unii aderă pentru a găsi refugiu de la problemele zilnice, de la păcatele lor; alții (de

²⁴ Cercetările SAL în Moldova, August-Septembrie 2007

exemplu oamenii săraci, persoanele nevoiașe, femeile, etc.) au fost atrași deoarece sunt mai receptivi și mai deschiși (dar și mai ușor de influențat) la ‘vocea evanghelică’; totuși alții cautau liniște sufletească, afecțiune, împăcare și susținere în comunitate. Unele persoane aderă la grupurile religioase deoarece sunt impresionate de anumite activități sau slujbe realizate de ei. Regimul Sovietic a educat populația să fie binevoitoare; astfel, pentru persoanele mai în vârstă este mai simplu să se apropie de biserică și astfel să (re)găsească valorile de altădată. De multe ori oamenii aderă la comunitățile baptiste fiind impresionați de anumite activități sau servicii realizate de către acestea, adresate unor grupuri țintă – copii, tineri, studenți, femei, familii, bătrâni, persoane bolnave, etc. Unii oameni aderă la aceste comunități pentru a-și satisface necesitățile spirituale sau pentru a realiza unele schimbări, deoarece nu au nimic de pierdut. Pe măsură ce înaintăm în vârstă, se schimbă percepția valorilor, această categorie de oameni manifestând interes sporit față de religie și Dumnezeu. Ei doresc să scape de sentimentul fricii pe care l-au avut în permanență.

Cele mai populare activități ale membrilor comunității Baptiste sunt: frecventarea bisericii (100%), studierea Bibliei (98.6%), discuții pe marginea subiectelor biblice (91.9%) și ascultarea predicilor (90.5%). În același timp comunitățile Baptiste sunt implicate și în alte tipuri de activități, precum construcția, reparația și curățenia bisericii, organizarea școlilor de Duminică și a taberelor de vară pentru copii și tineri, activități de caritate, etc. (41.9%). Aceste activități sociale sunt realizate pentru oamenii și familiile sărace, copii fără adăpost, orfani, copii din familii social-vulnerabile (cu părinți alcoolici, dependenți de droguri sau copiii părinților cărora sunt în închisoare, etc.), bătrâni, oameni bolnavi, persoane care doresc ‘să scape’ de vicii, și pentru tineret.

Cei care doresc să devină membri ai grupului trebuie să respecte trei condiții: să creadă în Dumnezeu, să-și recunoască păcatele și să ceară iertare în fața lui Dumnezeu, și să primească baptismul. De asemenea este necesar ca membrii grupului să confirme prin fapte că viața lor s-a schimbat din moment ce au aderat la comunitate.

Există cazuri când comunitatea impune restricții oamenilor care doresc să adere la comunitate. Cea mai importantă este apartenența de o altă religie. O altă restricție este vârsta oamenilor care doresc să adere. Deoarece Baptismul botează oamenii în adult, copiii nu pot deveni membri ai grupului decât la împlinirea unei anumite vârste (diferite grupuri religioase stabilesc o limită de vârstă diferită), dar ei pot merge la biserică până devin maturi și pot lua decizii conștiente. Alte restricții implică afilierea politică (de exemplu, cu comuniștii), excomunicarea anterioară de la alte biserici, unele tipuri de comportament anti-social (fumat, consumul de băuturi alcoolice, relații sexuale înainte de căsătorie, adulter, agresiune față de alți oameni, etc.); persoanele care doresc să adere la comunitatea baptistă nu trebuie să aibă datorii sau taxe de stat neplătite.

Identitatea unei comunități poate să fie definită de simbolurile ei. Unele grupuri religioase nu recunosc nici un tip de simboluri, considerând că acestea sunt interzise de Biblie. Alte biserici nu insistă asupra folosirii unor simboluri și nici nu interzic membrilor să dețină icoane și să-și facă semnul crucii, susținând că fiecare biserică are dreptul la un simbol personal. Principalele simboluri ale comunităților Baptiste sunt: Crucea, Biblia, Ultima Cină (Taina Împărtășaniei), Peștele, Botezul și Porumbelul.

Autocaracterizarea Baptiștilor și a comunităților lor este în general pozitivă, în timp ce persoanele din afara grupului îi caracterizează, mai degrabă, negativ și asta pentru că bapțiștii constituie o minoritate religioasă, care deseori este abordată ca sectă. Grupurile Baptiste sunt învinuite de atragerea oamenilor în comunitățile lor cu ajutorul mijloacelor materiale și financiare.

Comunicarea cu diferite grupuri religioase cu diverse stiluri de viață și viziuni

Grupurile evanghelice baptiste, în general, nu impun nici un fel de restricții pentru interacțiunea / comunicarea cu alte persoane; în unele comunități bapțiștii sunt chiar încurajați să contacteze alți oameni. Totuși ei preferă să evite relațiile cu persoanele care demonstrează un comportament imoral și maniere care contravin atât Codului Biblic, cât și legii. O altă restricție este căsătoria între persoane de diferite confesiuni religioase. Diferite biserici baptiste abordează acest subiect diferit: unele comunități interzic căsătoria bapțiștilor cu persoane de orientare religioasă diferită sau cu atești, în timp ce altele permit aceste uniuni doar cu condiția că soții vor trăi în baza valorilor creștine. Al treilea tip de restricție vizează vizitarea grupurilor religioase care nu respectă cerințele Bibliei (sectele religioase) pentru a evita infiltrarea informației false în cadrul comunității Baptiste.

Printre grupurile religioase cu valori și stiluri de viață diferite cu care comunică cel mai mult Bapțiștii sunt Ortodoxii (80.5%) și 4.1% dintre Bapțiști nu mai comunică cu nimeni, decât cu reprezentanții comunității evanghelice Baptiste (vezi Figura 3). Conform unor opinii liderii bisericilor ortodoxe și catolice manifestă *aroganță și superioritatea* față de mișcările evanghelice.

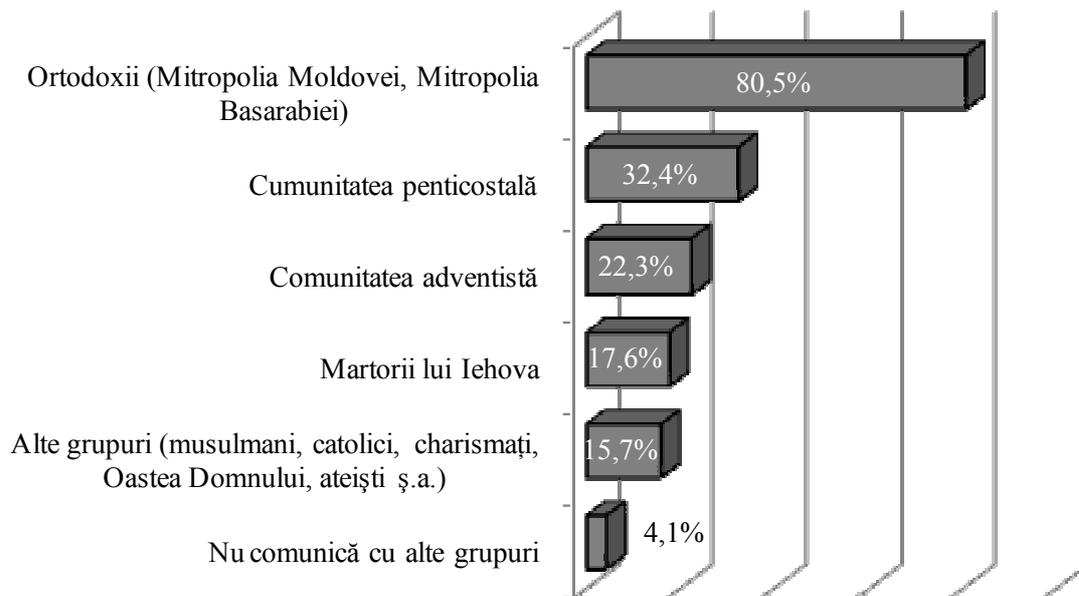
După părerea credincioșilor bapțiști comunitățile religioase din care ei fac parte, exercită o anumită influență asupra mediului extern (67.6%). Acest lucru se manifestă prin stabilirea unor norme de comportament, conforme eticii. În același timp, această influență este exercitată și de propovăduirile Bibliei (76.0%), la care oamenii, foarte des, sunt receptivi. Societatea este, în special, impresionată de activitățile caritabile organizate de comunitățile Baptiste, în care sunt implicați și copiii (organizarea de concerte, concursuri, probe sportive, tabere de vară, etc.); de implicarea în activități care vizează bunăstarea locală (salubritatea teritoriului, construcția și reparația unor edificii de interes social ș.a.), etc. (38.0%).

Ortodoxii aderă la comunitățile evanghelice pentru că: acestea satisfac mai bine *așteptările și necesitățile lor spirituale*; Bapțiștii oferă un nou model de viață (mai frumos, mai pașnic, mai armonios, ghidat de dragoste și pace); în reprezentarea religiei Ortodoxe este prezentă superficialitatea și contradicția cu legile Bibliei; comportamentul și atitudinea preoților ortodoci este neadecvată; dar și din alte motive precum lipsa atracției față de biserica ortodoxă (datorită *lipsei de comunicare, și absenței dragostei*); unii oameni consideră că biserica Ortodoxă este coruptă; perceperea taxelor pentru serviciile oferite de biserică; proximitatea față de locul de trai; motive politice (*Mitropolia Moldovei nu a reproșat nimic președintelui statului, când acesta a*

spus că Isus a fost primul comunist, eu nu am dorit să fiu supus conducerii Mitropoliei Ruse), etc.²⁵

Figura 3: Cu ce grupuri cu valori/stiluri de viață/viziuni diferite comunicați voi personal ca membri ai comunității Baptiste? (răspunsuri multiple) (în %)

Eșantion = 148 respondenți

Sursă: Studiului Centrului CIVIS ca parte a proiectului SAL în Moldova, August - Septembrie 2007

Deși foarte rar, totuși există unele tensiuni și opinii contradictorii în cadrul comunităților baptiste. Acestea vizează problemele organizatorice și administrative. Există cazuri de comportament non-conformist a membrilor comunității, drept urmare a corora aceștia sunt preîntâmpinați, pedepsiți și, în cazuri extreme, chiar excomunicați. Uneori membrii decid singuri să plece din diferite motive (vezi Figura 4).

Deciziile de a părăsi grupurile religioase sunt foarte mult influențate de persoanele dinafara comunității, în special de rude (ortodoxi) și de scepticismul lor față de comunitățile religioase non-ortodoxe. Nerespectarea principiilor grupului se referă la fumat, consum de alcool, adulter, etc., sau la dezacordul față de legile și ideologia bisericii.

Influența altor grupuri religioase (în special secte) se manifestată prin promisiuni (de asistență materială și financiară) făcute de acestea, sau rudele apropiate încearcă să-i convingă să devină membri ai acestor comunități.

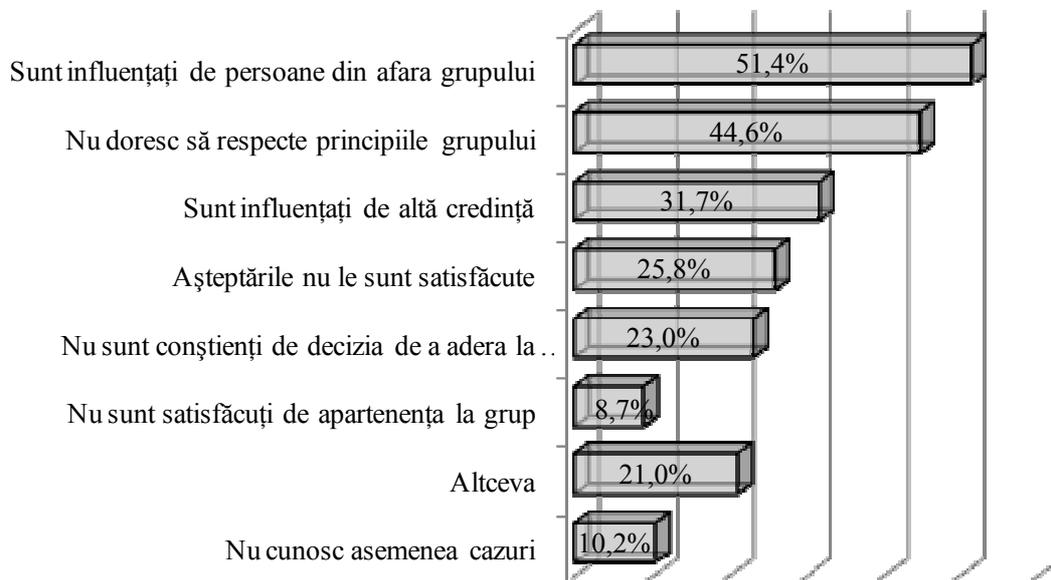
²⁵ Rezultatele sunt obținute în baza răspunsurilor la următoarele întrebări: *Dacă dumneavoastră ați fost membru al unui alt grup religios înainte de a adera la comunitatea actuală, care au fost motivele pentru care ați părăsit acea comunitate? De ce ați ales să aderați la comunitatea Baptistă?*

Alte motivele pentru care membrii comunității părăsesc grupul religios sunt legate de: schimbarea valorilor dinspre spiritual spre material; faptul că ei se simt superiori față de alți membri ai comunității; căsătoria cu persoane ce aparțin altor confesiuni religioase (și renunțarea de a frecventa biserica cu scopul evitării conflictelor în familie); schimbarea locului de trai sau plecarea la muncă peste hotare; nu au primit asistența materială sau financiară pe care credeau că o vor obține odată cu aderarea la comunitate.

Figura 4: Cum credeți, de ce oamenii părăsesc comunitatea Baptistă?

(răspunsuri multiple) (în %)

Eșantion = 148 respondenți

Sursă: Studiulul Centrului CIVIS ca parte a proiectului SAL în Moldova, August - Septembrie 2007

Neînțelegerile și tensiunile dintre comunitățile Baptiste și alte grupuri religioase

Dezacordurile/neînțelegerile/tensiunile ce apar uneori între comunitățile evanghelice baptiste sunt cauzate de doi factori: percepere și o interpretare diferită a doctrinei religioase, și intoleranța.

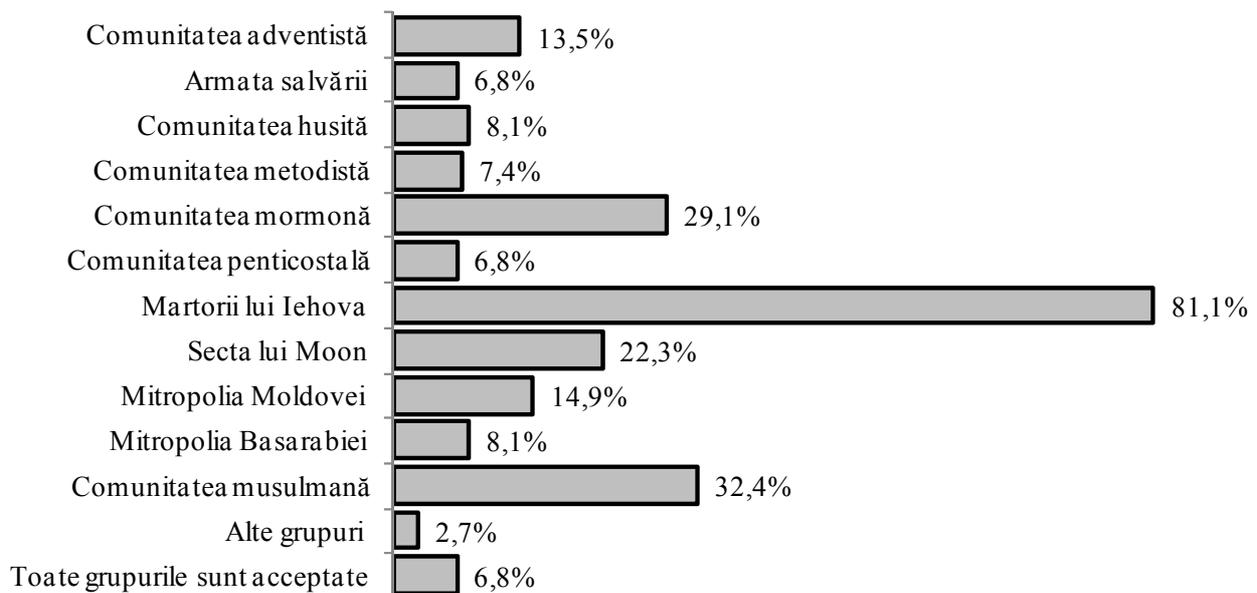
Astfel, neînțelegerile/dezacordurile între mișcările evanghelice baptiste și comunitățile **Ortodoxie** țin de vârsta la care credincioșii pot fi botezați; închinarea la icoane și cruci; botezarea ortodoxilor fără a ține cont de profunzimea credinței celor botezați; atitudinea negativă a preoților ortodoxi față de alte confesiuni; nerespectarea Bibliei de către membrii ortodoxiei; obstacole create la îngroparea membrilor comunităților baptiste și la organizarea și realizarea unor acte de caritate. În relație cu **Martorii Iehova**, tensiunile apar din cauza dezacordului/neacceptării de către bapțiști a doctrinei religioase a acestora, dar și din cauza

insistenței cu care adepții iehoviști își impun principiile religioase. Rezultatele studiului arată că Martorii Iehova reprezintă grupul religios cel mai puțin acceptat de Bapțiști (81.1%) (vezi Figura 5).

Figura 5: Ce grupuri religioase nu sunt acceptate de către Bapțiști?

(răspunsuri multiple) (în %)

Eșantion = 148 respondenți

Sursă: Studiul Centrului CIVIS ca parte a proiectului SAL în Moldova, August - Septembrie 2007

Jumătate din credincioșii bapțiști nu au auzit despre conflictul dintre cele două Mitropolii din Moldova (discutat anterior). Unii bapțiști consideră că Biserica Ortodoxă nu își îndeplinește funcția principală – de satisfacere a cerințelor spirituale a credincioșilor. Ei consideră că biserica trebuie să reprezinte o unitate și să nu fie divizată în Mitropolia Moldovei și Mitropolia Basarabiei. Biserica ortodoxă din Moldova se implică în politică, astfel distanțându-se de misiunea ei principală. În același timp, bapțiștii arată o atitudine pozitivă față de Mitropolia Basarabiei (simpatie, respect, prietenie), deoarece Mitropolia Basarabiei se ciocnește cu aceleași probleme și dificultăți – marginalizare, discriminare.

Diferențe și tensiuni între valorile comunității Baptiste și cele ale societății din Moldova

Mai mult de jumătate dintre credincioșii Bapțiști (50.7%) consideră că tensiunile dintre ei și societate apar datorită faptului că oamenii nu cunosc: specificul cultului Baptist, considerându-l sectă; Sfânta Scriptură și, astfel, demonstrează comportament, concepții și atitudini diferite, etc.; nu acceptă altă religie decât cea în care cred ei; deoarece societatea acceptă și tolerează unele

fenomene sociale care sunt considerate neadmisibile de Bapțiști (libertinajul, homosexualitatea, relațiile sexuale înainte de căsătorie, fumatul, consumul de droguri și băuturi alcoolice, frecventarea discotecilor, etc.). Bapțiștii tind spre o viață eternă și se comportă corespunzător, în timp ce societatea crede în eternitate, și totuși nu se comportă adecvat. Bapțiștii s-au ciocnit cu reacții mai mult negative decât pozitive: neacceptare/ respingere (50.0%), ignorare (33.1%), excludere (8.1%) sau alte reacții negative (suspiciune, invidie, insulte, ură, batjocură, agresiune, critică, intoleranță, obstacole în organizarea diferitor evenimente, etc.) (21.0%). Printre reacțiile pozitive pot fi menționate toleranța față de membrii comunității baptiste (33.8%) sau alte reacții (acceptarea, satisfacția) (4.1%). Persoanele din afara grupului religios deseori folosesc un termen neoficial pentru a defini comunitatea evanghelică religioasă și membrii ei, și anume calificativul de *sectanți*. Alți termeni negativi atribuiți sunt: *stund* sau *stundiștii* (care înseamnă “sfânt”, dar sunt utilizate ca porecle) *smerit, păgân, farisei, bacterii, necredincioși, întuneric, anormal, stupid, blestemați, fanați, antihriști, rătăciți etc.*

Pe lângă aceasta, 21.6% dintre credincioșii bapțiști s-au ciocnit cu dificultăți în procesul de comunicare cu reprezentanții organelor guvernamentale - neglijare și ignoranță sau respingerea directă a grupului. Cele mai mari probleme au apărut în perioada constituirii bisericilor (înregistrarea comunității religioase, construcția bisericii, obținerea autorizației pentru construcție) și în timpul organizării unor evenimente/manifestații publice. Totuși este important de menționat că 78.4% dintre bapțiști susțin că comunitățile baptiste nu au avut probleme de comunicare cu reprezentanții oficiali ai structurilor guvernamentale.

Formarea grupului religios baptist a fost condiționată de diverși factori precum, strategia de recrutare a membrilor, interesul personal al oamenilor în instruirea evanghelică și edificarea unei clădiri religioase în localitate, ceea ce atrage noi adepți.

Unele persoane susțin că, în ultimul timp, interesul față de valorile spirituale și religioase a scăzut și, deaceia acum este mult mai dificil de atras persoane, deoarece acestea sunt mai mult interesate de bunăstarea materială și financiară.

Concluzie

Cadrul istoric și politic al Moldovei a facilitat crearea a două instituții religioase distincte – *Mitropolia Chișinăului și a întregii Moldove* și *Mitropolia Basarabiei*, care sunt subordonate canonic Patriarhiei Ruse și, respectiv, Patriarhiei Române.

Existența a două sisteme bisericești diferite în contextul unei doctrine religioase identice stabilește relații specifice între ele, fiind bazate, în special, pe motive politice. În acest context se încadrează actualul conflict în care sunt implicate Mitropolia Basarabiei, pe de o parte, și Mitropolia Moldovei și statul, pe de altă parte.

Inițial conflictul viza recunoașterea legalității Mitropoliei Basarabiei, iar mai târziu – reclamarea patrimoniului bisericesc, care a fost confiscat și apoi naționalizat în perioada Sovietică. Dacă prima problemă a fost soluționată în favoarea Mitropoliei Basarabiei, atunci cea de-a doua rămâne încă nerezolvată. Recunoașterea oficială a legalității Mitropoliei Basarabiei a fost impusă de o decizie a Curții Europene a Drepturilor Omului (CEDO). Cu privire la separarea puterilor

religioase în țară, Mitropolia Basarabiei este considerată ca fiind dezavantajată în raport cu Mitropolia Moldovei (în acest sens menționăm respectarea libertății conștiinței religioase, dreptul de a se ruga și de a se întruni în lăcașuri sfinte, spolierea proprietăților, etc.).

Soluționarea problemei dintre cele două Mitropolii este/va fi influențată de orientarea politică a statului moldovenesc.

Dintre celelalte comunități religioase existente în Republica Moldova, baptiștii reprezintă grupul religios cel mai numeros. Ei se consideră a fi mult mai credincioși în comparație cu ortodoxii (grupul majoritar), deoarece frecventează regulat biserica, citesc Biblia și participă la discuții în grup cu privire la cele citite, dar și pentru că se abțin de la comportamentul amoral, etc. Aspectele doctrinare ale ideologiei Baptiste sunt foarte apropiate de cele ale Ortodoxiei, totuși diferențele apar din cauza interpretării diferite a mesajelor Bibliei, respectarea/nerespectarea anumitor ritualuri religioase, metode de administrare/gestionare a lăcașurilor creștine. Aspectul exterior al unui creștin baptist este întotdeauna modest, atât ca vestimentație, cât și ca coafură. Femeile din această comunitate (în special cele căsătorite) poartă basma și nu se machiază. Comunitatea baptistă nu impune restricții cu privire la comunicarea și interacțiunea cu persoane dinafara grupului religios, dar, în același timp descurajează relațiile cu persoane care au comportament imoral. Unele biserici Baptiste interzic căsătoria cu persoane de diferite confesiuni religioase sau cu atești. O altă restricție vizează frecventarea bisericilor străine (ne-baptiste). Totuși această restricție este impusă doar în unele biserici. Comunicarea cu alte comunități religioase, ca de exemplu Martorii lui Iehova, este foarte limitată (aceasta este o comunitate neacceptată de majoritatea baptiștilor, mai ales din cauza promovării și impunerii agresive a unei doctrine religioase eronate). În ultimii 15 ani atitudinea publicului general față de baptiști a devenit mai tolerantă și prietenoasă.

Referințe

Centrului de Monitorizare și Analiză Strategică ‘Moldova Noastră’ (www.mdn.md)

Chifu I., Cubreacov V., Potoroacă M., *Dreptul de proprietate al Mitropoliei Basarabiei și restituirea averilor bisericesti (studiu asupra practicilor și legislației aplicabile în Republica Moldova)*, Alfa și Omega, Chișinău 2004

Damian G., ‘Atac comunist la Mitropolia Basarabiei’, *Ziua*, 4 Decembrie 2006, p.4,

Deleu A., ‘10 ani de suferințe și batjocură (despre prigoana și calvarul la care au fost supuși Mitropolia Basarabiei și adepții ei)’, *Flux*, 14 Decembrie 2001, p.9

Deleu A., ‘Parohiile care au aderat la Mitropolia Basarabiei sunt persecutate’, *Flux*, 6 Septembrie 2002, p.4,

Devetak S., Sirbu O., Rogobete S. (ed.), *Religia și Democrația în Moldova*, Maribor-Chisinau, 2005

Goncear A., ‘Biserica ortodoxă sub regimul communist’, *Misionarul, Mai* (No.4), 2004, p.6

Grossu S., *Cu gândul la Basarabia*, Muzeu, Chișinău 2003

Hachi Mihai ‘Stilul de viață a populației din Republica Moldova, abordare socio-geografică’, Chisinau 2004 pp. 11-14

Grosu A., ‘Un nou val de represiuni împotriva preoților și enoriașilor Mitropoliei Basarabiei’, *Flux*, 23 Octombrie 2001 pp. 1, 3

Leancă M., ‘Amintiri din ghearele balaurului roșu (deportările și fărâdelegile regimului sovietic)’, *Glasul Națiunii*, 10, 17 Iunie 2004, p.7,

Manole I., ‘Comuniștii nu au de gând să înregistreze Mitropolia Basarabiei’, *Flux*, 12 Iunie 2002

Moraru A., ‘Așa a început sovietizarea’. Basarabia, 1945-1952, *Magazin istoric*, Nr. 6, 2007, pp.14-17

Mitropolia Basarabiei (www.mitropoliabasarabiei.ro)

Moldova în cifre, Chișinău 2007

Munteanu I., Mocanu G., Ioniță V., Sinchevici I., 100 cele mai presante probleme ale Republicii Moldova în 2006 (studiu de analiză), Chișinău 2006

Ziarul *Flux*: edițiile zilnice și de Vineri, 2001 – 2007

Ziarul *Timpul*, 2002 - 2007

Ziarul *Glasul Națiunii*, 2004

Ziarul *Cotidianul*, 2003

Ziarul *Țara*, 2002

‘Proiectul de lege privind cultele defavorizează Mitropolia Basarabiei’, *Țara*, 19 Decembrie 2002, p.1

‘Războiul moldovenesc al credinței și patrimoniului (Mitropolia Basarabiei)’, *Cotidianul* 18-19 Octombrie 2003, p.2

Religia, Societatea și Instruirea în societățile Post-Totalitare din Europa Centrală și de Sud Est, Materiale de la Discuțiile de la masa rotundă, (Asociația tinerilor istorici din Moldova, Fundația Soros din Moldova, EAST EAST Programul O societate Deschisă Institutul de la Budapesta) Chișinău, 26-28 Octombrie 2000

Republica Moldova în 2006 (studiu de analiză), Chișinău 2006

Patriarhia Română, Adevărul despre Mitropolia Basarabiei, București 2003

Tanase C., ‘Mitropolia Moldovei - aliatul ideologic al comuniștilor’, *Timpul*, 24 Mai 2002, p.7

Tihonov L., *Politica statului sovietic față de cultele din RSSM (1944-1965)*, Chișinău 2004

Tihonov L., *Marginalizarea Bisericii ortodoxe în perioada regimului totalitar comunist. 1945-1965*, Chișinău 2000

3. STUDII DE CAZ CU REFERINȚĂ LA SPAȚIUL RUS

3.1 TINERETUL ANTI-FA (SANCT-PETERSBURG)

Elena Omel'chenko, Hilary Pilkington, Yulia Andreeva

Abstract: Cercetarea permite descrierea unui scenariu (sub)cultural Anti-fa, o analiză a procesului de aderare și progresare în cadrul mișcării și accentuarea unor relații interpersonale în cadrul grupului. Totodată cercetarea descrie apariția unor noi forme ale solidarității Anti-fa și explică semnificația, logica și justificările acțiunilor la care recurg membrii mișcărilor radicaliste Anti-fa. Dezvoltarea în perspectivă a mișcării Anti-fa este foarte apropiată de dezvoltarea grupurilor fasciste și se presupune că ele vor evolua în paralel.

Introducere

În Rusia nu există literatură științifică cu privire la mișcarea Anti-fa; informația deținută de public se bazează pe reportaje și comentariile mass-media, care susțin că mișcarea Anti-fa este o organizație extremistă. Alteori sursele media alternative încearcă să ofere o caracterizare, mai mult sau mai puțin, 'obiectivă' a mișcării și a membrilor ei. Printre încercările de acest gen se includ articolul din ziarul *Russkii reporter* (vezi: http://antifa-news.ya.ru/replies.xml?item_no=46&ncrnd=2656) și o serie de programe documentare televizate. Totuși acest material nu argumentează din punct de vedere științific formarea spontană a grupurilor de tineri Anti-fa.¹

Mișcarea antifascistă din Rusia este formată din grupuri de tineret neoficiale, care se auto-numesc 'Anti-fa' precum și din organizații precum Mișcarea *Drepturile Tineretului* (în Rusia este folosită abrevierea MPD), Rețeaua *Lupta Împotriva Rasismului și Intoleranței*, și societatea internațională 'Memorial', care susțin aceleași idei antifasciste. Rezultatele acestui studiu de caz sunt bazate pe date calitative, care includ interviuri realizate cu tinerii participanți ai grupurilor Anti-fa și observații de teren în Sanct-Petersburg. Scopul cercetării nu a fost de a înregistra toate acțiunile grupului Anti-fa în oraș, dar de a explora specificul protestelor de tineri care sunt realizate de o anumită rețea de activiști anti-fasciști. În baza cercetării SAL, a fost posibilă determinarea contextului politic și cultural și a caracteristicilor de bază a dezvoltării mișcării Anti-fa din Sanct Petersburg. Cercetarea a facilitat atât descrierea scenariului (sub)cultural Anti-fa, cât și analiza procesului de aderare la mișcare, și punerea în evidență a principalelor aspecte ce vizează interacțiunile interpersonale și în grup. Cercetarea descrie, de asemenea, apariția unor noi forme ale solidarității Anti-fa și explică semnificația, logica și justificările acțiunilor la care recurg membrii mișcării radicaliste Anti-fa.

¹ Primul studiu științific cu privire la mișcarea antifascistă din Rusia contemporană a fost recent realizat de Mischa Gabowitsch (Universitatea Princeton), și se axează pe cercetări realizate în unele provincii ale Rusiei. În baza acestei cercetări se va edita o carte care este în curs de apariție.

Metode

Cercetarea de teren s-a desfășurat în primăvara anului 2008 timp de șase săptămâni. Accesul în grup a fost obținut cu ajutorul unor persoane de contact din Sanct Petersburg și a unor membri ai grupurilor din alte orașe. Înainte de a începe cercetarea pe teren, a fost analizată informația prezentată în mass-media și a fost realizat un sondaj (în special prin Internet) prin care s-a obținut o auto-prezentare a grupurilor. Aceste acțiuni au facilitat stabilirea unor contacte inițiale prin forumurile chat (de exemplu, cu privire la studiul de caz ce vizează neo-păgânii). În toate cazurile s-a folosit metoda bulgărelui de zăpadă pentru a atrage respondenți noi în baza contactelor oferite de informatorii de bază. Principalele metode folosite la colectarea informației pentru aceste studii de caz au fost:

- analiza paginilor web;
- observația etnografică;
- interviuri înregistrate cu respondenții;
- jurnalele cercetătorilor;
- înregistrări vizuale (fotografii și imagini video) a spațiului urban folosit de grupuri.

Pentru acest studiu de caz s-au analizat 14 interviuri și un jurnal.

Rezultate

Tinerii folosesc o varietate mare de mijloace pentru a-și face publică identitatea Anti-fa. Aceste acțiuni au o conotație social normativă (de exemplu, susținerea grupurilor vulnerabile și protecția mediului), dar și acțiuni mai agresive, precum pichetări, acțiuni directe contra inamicilor ideologici și acțiuni graffiti care deseori sunt percepute ca fiind anti-sociale.

- Navigarea prin Internet este o activitate foarte populară, care oferă posibilitatea de a plasa față în față organizații de orientare-dreapta; paginile web ale neo-fasciștilor sunt atacate, iar potențialele victime sunt descoperite pe forumuri și chaturi prin plasarea de lozinci provocatoare împotriva fasciștilor sau prin lozinci de o natură pro-fascistă clară. Scopul este de a nimici Naziștii (prin penetrarea în grup sau provocându-i să se întâlnească) și să le însceneze un atac Anti-fa.
- Foarte populare sunt și acțiunile Alimente și nu Bombe (Food Not Bombs), care au scopul de a demonstra ineficacitatea statului care preferă să irosească bani pentru armament și nu pentru a soluționa probleme sociale. Grupurile de tineri anti-fasciști colectează personal bani pentru a achiziționa produse alimentare vegetariene și veselă de unică folosință. Unele persoane pregătesc mâncarea acasă și apoi o duc la locul evenimentului, care poate fi în apropierea gărilor de tren, unde locuiesc majoritatea persoanelor fără adăpost. De asemenea se distribuie foi volante ce conțin informație despre locul următorului eveniment care urmează să fie organizat.

- Acțiunile graffiti constau în acoperirea cu vopsea a sloganelor și simbolurilor fasciste de la intrările în subterane, pe pereți și garduri și de-a lungul căilor ferate. Simbolurile Anti-fa sunt desenate folosind matrițe și tipare personale, realizate manual sau șabloane găsite pe Internet. Acțiunile Graffiti sunt organizate destul de des deoarece acestea sunt un mod foarte simplu de a se implica direct în acțiunile Anti-fa. Acțiunile de lipire a benzilor adezive (stiker) au loc în locuri publice (metrou, transport public) și au un caracter informațional. Aceste stikere pot fi găsite și în Internet și, în mod virtual, orice activist Anti-fa are arhiva personală cu benzi adezive și mostre. Desenele stikerilor sunt elaborate individual sub formă de caricaturi neo-Nazi. Acțiunile Stiker sunt desfășurate de grupuri mici de activiști Anti-fa (3-4 persoane) care plasează adezivii pe materiale de publicitate deja existente, astfel ca să nu afecteze aspectul transportului public.
- Mitingurile și pichetările sunt de obicei organizate în piețe/parcuri sau locuri unde se pot aduna mai multe persoane. Aceste întruniri au un caracter ecologic, anti-militar sau fizic (animal) și sunt legate de evenimente concrete, incidente sau fapte.
- Acțiunile militare poartă un caracter radical și direct. Grupurile Anti-fa organizează ‘patrulare’ care se adună de obicei lângă metrou și urmăresc fluxul de persoane care vin și pleacă. Odată ce au ales o victimă, sau un grup de victime, ei atacă prin surprindere. În aceste atacuri participă, de obicei, skinhezii sau huliganii – tinerii de rând sunt implicați în aceste acțiuni doar ca scauți, care caută potențialele victime, sau previn grupurile Anti-fa de prezenta poliției.

Relațiile cu organele de drept sunt destul de complicate și bivalente. După părerea multor informatori grupurile Anti-fa sunt tratate ca fiind o subcultură periculoasă, iar aspectul exterior straniu (pantaloni largi, insigne Anti-fa, chipiuri, iasmac (basma purtata peste gura de femeile musulmane), cercel în nas, etc.), aceasta este suficient pentru ca ei să fie oprii de poliție pentru verificarea actelor. Multe figuri-cheie din grupurile Anti-fa sunt convinși de faptul că mulți polițiști sunt simpatizanți ai grupurilor Nazi-skinhead:

...poliția reprezintă un grup de cadeți, și unii dintre ei aprobă astfel de acțiuni, deoarece mulți dintre ei după serviciu contactează cu acele persoane (Nazi-skinheads). Alții preferă să nu-și creeze probleme adiționale și hotărăsc să plece, să întoarcă spatele, așa cum deseori făceau, când eu eram acolo... (A., 22 ani).

În discursurile publice membrii Anti-fa sunt aproape întotdeauna asociați cu actele de huliganism. Informatorii susțin că deseori nu se face nici o diferență între ei și grupurile de tineret fascist.

...în Sanct Petersburg există un program pentru a promova toleranța și a lupta cu xenofobia și rasismul... zeci de mii de persoane zilnic văd în străzi postere de tipul ‘Sanct Petersburg – un oraș fără rasism’ sau ‘capitala familiei națiunilor’ dar aceasta nu interesează pe nimeni. Dar o dată eram implicați într-o acțiune de graffiti ... în trecerea de sub o arcă unde eu scriam ‘Skinheads împotriva rasismului’ în limba rusă, între timp a apărut o femeie, care avea vârsta de vreo 40 de ani, vestimentație tipică, și începe să strige la mine precum că eu sunt mai rău decât skinhezii și că ar trebui să plec de acolo înainte ca ea să cheme poliția. Deci ce poți face

cu acești oameni? Chiar dacă aceste persoane ar primi 500 de ziare, 1000 de foi volante, sau să se difuzeze la televizor de 700 de ori mesajul precum că rasismul sau fascismul este ceva rău, oricum ei nu vor lua în considerație toate aceste mesaje deoarece ei se gândesc doar la ei înșiși... (M., 21 ani)

Relațiile Intragrup

Mediul Anti-fa este extrem de variat; deseori persoanele din cadrul mișcărilor au preferințe și interese politice, subculturale și stilistice absolut opuse: de la membri Anti-fa agresivi la anarhiști intelectuali, de la activiști pașnici la huligani agresivi. Limitele de vârstă a membrilor este de la 15 la 35 de ani. Ei sunt fani ai unor stiluri de muzică precum punk rock, ska-punk și hard core. În termenii preferințelor politice, membrii Anti-fa includ atât susținători ai liberalilor, social democraților, comuniștilor, anarhiștilor, cât și persoane care nu au convingeri politice sau care resping conștient politica. Totuși, toți sunt persoane care au o anumită viziune asupra lumii și care au o anumită bază ideologică. Din punct de vedere subcultural membrii Anti-fa includ grupuri de punkiști (anarho-punkiști, punkiști ‘culturali’, punkiști Goți), skinheads [‘Rash’ (Roșii și anarhiști) skins, Sharps (Skinheads contra prejudecăților rasiale) și Trads (skinheads Tradiționali)], huligani la meciurile de fotbal, răpperi și cei care se numesc ‘civili’ adică persoane obișnuite care nu sunt afiliați unui grup subcultural. În termenii stilului de viață printre Anti-fa se regăsesc și membrii DIY, straight-edgers și vegetarienii.

Astfel, antifascismul este mai bine conceput ca fiind un set de idei în baza cărora tinerii cu diferite viziuni se unesc, cel puțin temporar.

... antifascismul întruchipează în sine diferite tipuri de idei, adică unii membri pot fi anarhiști, alții patrioți, alții vegetarieni, alții pot avea doar niște interese muzicale, alții sunt adepți ai comunismului sau Trotskyismului, pot fi chiar și membri ai cultului Hare Krișna... (M. 21 ani)

Pentru majoritatea grupurilor Anti-fa sensul activismului lor nu se referă doar la acaparea spațiului (real și virtual), dar și la opoziția culturală activă:

... rivalitatea dintre Fa [fasciști] și Anti-fa este asociată cu cea dintre două echipe de fotbal. Care din echipe câștigă pe parcursul unei perioade de timp, aceea va atrage mai mulți suporterți ... (M. 21 ani)

Nimeni nu a venit să ne spună că ne va instrui să fim anti-fasciști, nimic de felul acesta, comportamentul extremei dreapta l-am observat la concertele cu punk rock. Era tot mai evident că acele persoane... afectau mișcarea punk, și nimeni nu întreprinde nimic. Deci, am hotărât să facem ceva pentru a evita prezența acestor persoane la concerte, în stradă... (M., 21 ani)

Problema cu privire la folosirea forței încă rămâne a fi un subiect discutabil ce vizează relațiile dintre diferite categorii de persoane din cadrul grupurilor Anti-fa. Justificarea de folosire a forței

contra Nazi-skinheads este argumentată prin faptul că ‘altfel ei nu înțeleg’ sau ca o rezistență a forțelor opuse:

Dacă noi lovim pe cineva, persoana în cauză își revine, dacă e să vorbim mai simplu, doar după ceva timp, adică între timp el nu face nimic nimănui. Apoi această persoană ar putea fi speriată și următoarea dată când va merge undeva, ar putea spune ‘Eu trebuie să merg să o întâlnesc pe mama la stație’ sau altceva ca să nu meargă. Pe acest lucru noi contăm. (V., 24 ani)

Viziuni, Convingeri și Ideologie

Deși s-a creat un context ‘politic’ activ, factorul de baza care caracterizează dezvoltarea cadrului antifascist din Sanct Petersburg este opoziția culturală, care a apărut ca rezultat al reacției față de activitatea culturală a grupurilor fasciste. În acest sens, grupurile Anti-fa sunt unice, deoarece, de regulă, mișcările subculturale ‘tradiționale’ sunt proiecte specifice care nu sunt formate ca o reacție față de o cultură opusă contra căreia luptă mișcarea. Dar, pentru mișcarea Anti-fa opoziția este clară: ori ești membru ‘Fa’ sau ‘Anti-fa’. Din acest motiv, cel puțin o parte din tineretul grupurilor Anti-fa pot fi considerați un colectiv ce opune rezistență ‘boneheads’-lor, care, după părerea multor informatori, sunt foști huligani locali (*gopniki*):

Majoritatea lor (Nazi-skinheads) au fost huligani locali, care nu aveau o ideologie bine definită, iar ceea ce aveau era destul pentru ei. Întreaga lor ideologie se limita la ‘Eu îi urăsc pe cei care nu sunt ca mine’ începând cu străini care au o culoare diferită a pielii sau o formă diferită a ochilor, și încheind cu prietenii care se îmbrăcau diferit, ca de exemplu, punkiștii. (A, 22 ani)

În prezent grupurile Anti-fa sunt în proces de transformare, și această schimbare se manifestă, în primul rând, prin încercarea de a-și crea o idee personală cu privire la ideologia anti-fascistă. În unele cazuri, reinterpretarea a dus la expansiunea filosofiei, adică a opoziției față de diverse tipuri de discriminare, inclusiv rasism, Nazism, anti-semitism, capitalism și alte forme de discriminare (și nu numai împotriva oamenilor, dar și a animalelor). Aceste grupuri nu necesită solidaritate subculturală; persoana poate fi anti-fascist sau nimic. Totuși dezvoltarea potențială a grupurilor Anti-fa este mult influențată de dezvoltarea grupurilor de tineret fascist, și va continua să se dezvolte în paralel cu ele.

Concluzii

Anti-fa este o grupare subculturală, neobișnuită, formarea căreia a fost, în mare măsură, o reacție – o opoziție culturală - față de activitatea culturală a grupurilor fasciste. Posibil că din acest motiv mișcarea este o combinație eterogenă (variata) care include persoane cu preferințe și interese politice, subculturale și de stil absolut opuse: de la membri Anti-fa agresivi la anarhiști intelectuali, de la activiști pașnici la huligani agresivi. Tensiunile din cadrul mișcării stabilesc preferințele membrilor cu privire la tipul acțiunilor întreprinse. Astfel, antifascismul este mai bine perceput ca fiind un set de idei, în baza cărora, tineri cu diferite viziuni se unesc, cel puțin, temporar. Totuși

dezvoltarea potențială a grupurilor Anti-fa este mult influențată de dezvoltarea grupurilor extremei dreapta (fascist).

Referințe

Hesmondhalgh, D. (2005). 'Subculturi, scene sau trib? Nimic din cele menționate', *Revista studiilor de tineret*, 8 (1): 21-40.

Biroul Drepturile Omului de la Moscova (nd). *Prezentare scurtă cu privire la manifestarea xenofobiei agresive pe teritoriul Federației Ruse în 2007*, sursă online <http://www.antirasizm.ru/publ.php> on 4th November 2008.

3.2 GRUPURILE DE TINERET DIY (SANCT-PETERSBURG)

Elena Omel'chenko, Hilary Pilkington, Irina Kosterina

Abstract: Această cercetare vizează factorii cheie și principiile care au favorizat formarea cadrului DIY în Sanct Petersburg. De asemenea studiul identifică importanța producerii individuale, anti-comercializare, anti-consumerism și auto-realizarea creativă. O importanță deosebită este atribuită exploarării diversității tinerilor implicați în mișcarea DIY din oraș și a diferențierii culturii DIY printre muzicienii și activiștii din cadrul grupului.

Introducere

Într-o serie de publicații Ol'ga Aksiutina (2005b) consideră 'Proiectele culturale DIY și cultura DIY în sine ... ca fiind zone libere pentru o viață alternativă de zi cu zi'. Ea susține că 'Cultura punk a grupurilor DIY nu este o cultură în masă; DIY nu folosește surse de informare *în masă* pentru a se face mai popular și nici nu caută să atragă *audiența în masă*, dar se axează pe copiii punk și hard-core din localitățile mici. Grupurile punk resping companiile masive transnaționale și preferă mărci independente și mici, nu fac cumpărături în centre comerciale, ci achiziționează produsele prin intermediul poștei sau la concerte (prin contact direct între grupuri și public), ei înlocuiesc revistele lucioase muzicale cu revistele pentru fani editate de ei, muzica nu este considerată drept o comoditate ci un mod de protest și auto-exprimare, astfel ignorând sursele media care se bazează pe sistemul de "hituri" și "topuri" (Aksiutina 2004). În același mod Zaitseva (2004) susține că 'fiecare organizație DIY este vulnerabilă, dar lipsa interesului față de profit continuă să fie rezultatul sistemului de colectivitate, care ocupă o poziție importantă în lumea muzicii, unde mărcile DIY deseori devin atât „laboratoare” de stil și generatoare de mișcări, cât și un început pentru grupurile muzicale care doresc să se afirme. Deși deseori se susține că „ orice muzică poate fi comercială”, totuși este doar o iluzie productivă a unui proces muzical „pur” și care nu are ca scop obținerea profitului, și care asigură inovația artistică și este o alternativă a consumerismului capitalist'. Fără a nega faptul că cultura provine din rezistență, totuși materialul care a fost adunat în Sanct Petersburg în cadrul proiectului SAL oferă o perspectivă mai balansată cu privire la aceste mișcări, decât materialul care este publicat în diferite surse. Cercetarea a abordat, în special, problemele explorării tinerilor implicați în mișcarea DIY din oraș și a diferențierii culturii DIY printre muzicienii și activiștii din cadrul grupului.

Metode

Cercetarea de teren s-a desfășurat în primăvara anului 2008 și a durat o perioadă de șase săptămâni. Accesul în grupuri a fost facilitat de unele persoane de contact din Sanct Petersburg și de unii membri ai grupurilor din alte orașe. Anterior lucrului în teren, a fost realizată o analiză a informației prezentate în mass-media și un sondaj de opinie (în special prin Internet) prin care grupurile s-au auto-prezentat. Aceste acțiuni au facilitat stabilirea unor contacte stabilite anterior prin forumurile chat (de exemplu cu privire la studiul de caz ce vizează neo-păgânii). În toate cazurile s-a utilizat metoda bulgărelui de zăpadă, pentru a atrage respondenți noi în baza contactelor oferite de

informatorii de bază. Principalele metode folosite la strângerea informației pentru aceste studii de caz au fost:

- analiza paginilor web;
- observația etnografică;
- interviuri înregistrate cu respondenții;
- jurnalele cercetătorilor;
- înregistrări vizuale (fotografii și imagini video) a spațiului urban folosit de grupuri.

Pentru acest studiu de caz s-au analizat 9 interviuri și un jurnal.

Rezultate

În cadrul comunităților punk se delimitează doi termeni ce vizează imaginea membrilor: punkiști ‘autentici’ și ‘neautentici’. Punkiștii ‘neautentici’ sunt asociați cu grupurile specifice perioadei anilor 1980 și 1990, deseori numite ‘dirty-punks’ și pe care îi caracterizează doar aspectul exterior ca fiind punk. De asemenea aceste persoane percep ideea protestului prin manifestarea unui comportament demonstrativ anti-social, alcoolism etc. În jurul anului 2000 a apărut o nouă generație de punkiști care sunt mai politizați și pentru care aparența fizică este de o importanță relativ mai mică. Protestele contra nedreptății sociale și contra valorilor capitaliste sunt viziunile cele mai importante pentru ei.

Interviewator: Există conflicte între punkiștii noii generații și cei care activau mai înainte...?

Respondent: Există conflicte... Ei susțin că eu, prietenii mei – nu suntem punkiști, dar mai degrabă ei sunt adevărații punkiști deoarece ei sunt murdari, în stare de ebrietate etc. Și noi suntem niște „copii de bani gata”, după cum cred ei. Ei sunt cunoscuți și ca punkiști ‘decorativi’ ... Dar chiar și așa, ei nu sunt punkiști. Ei nu fac nimic... Ei cumpără tot felul de lucruri, merg la magazine unde vând membrilor Nazi bunuri și alte lucruri, maiouri ieftine, și ei cred că sunt punkiști, consumă băuturi alcoolice și atât.
(muzician Punk, 22 ani)

În același timp, persoanele care au aceleași valori și viziuni, sau care comunică „pe aceeași undă” foarte repede pot găsi limbă comună. Procedura sau obiceiul de ‘a se înregistra’, adică de a obține intrare liberă la concerte (fiind trecuți pe o listă de invitați) sau de a rămâne peste noapte la cineva, îi ajută să călătorească și să meargă la concerte. Aceste principii de susținere și asistență reciprocă sunt niște surse sociale și economice care asigură stabilitatea și viabilitatea comunității punk.

Foarte importantă este și folosirea resurselor informaționale de care sunt conștiente doar persoanele care sunt înrolate în grupurile de punk. Această informație vizează portalurile închise pe Internet, forumuri, magazine specializate și puncte de vânzare unde este posibilă achiziționarea bunurilor specifice subculturii și muzicii, și, de asemenea, obținerea informației cu privire la acțiunile

(evenimente, întruniri, proteste) și concertele care vor avea loc. Accesul la astfel de surse informaționale economisesc timp și bani.

Relațiile Grup-Societate

Ideile ce vizează egalitatea și non-discriminarea în domeniul culturii, muzicii și informațional sunt extrapolate de informatori într-o ideologie cu viziuni de anti-discriminare și de luptă împotriva rasismului, xenofobiei și homofobiei și de protecție a animalelor:

Dacă susțineți ideea egalității, atunci, în mod normal, egalitatea înseamnă lupta contra oricărui tip de discriminare și nedreptate. Este lupta contra oricărei prejudecăți ce ține de rasă sau naționalitate, rasism, homofobie, și tot ce este legat de aceasta. De asemenea, apărarea drepturilor animalelor, egalitatea în drepturi între oameni și animale și susținerea tuturor ideilor liberatoare. (Punk, editorul revista fanilor (fanzine), 29 ani)

În unele cazuri, această ideologie este exprimată prin vegetarianism, cultura straight-edge, organizarea participării în diferite acțiuni precum apărarea drepturilor omului, protecția mediului, evenimente anti-fasciste și acțiuni anti-globaliste (Food Not Bombs) când mâncarea vegetariană este distribuită gratis celor nevoiași.

În studiul de caz realizat în cadrul acestei cercetări, ideile mișcării DIY-punk și ale grupului anti-fascist au fost relaționate deoarece non-discriminarea reprezintă poziția anti-fascistă. Din acest motiv unii informatori s-au identificat ca anti-fasciști și au participat la proteste și acțiuni violente.

Frecventarea concertelor DIY și hard core și folosirea unor simboluri DIY obligă tinerii să fie mai responsabili deoarece aceste semne pot fi interpretate de ostilii Nazi-skinheads ca expunerea unor viziuni anti-fasciste:

Dacă ei observă că cineva poartă vreo insignă, atunci ei se apropie și spun ‘deci...., ești Anti-fa’. Și aceasta este de ajuns ca ei să se năpustească. Pot să te omoare fără să clipească din ochi. Ei nu se obosesc să afle ce sau cine ești. Cel mai periculos lucru sunt insignele DIY care se prind la haină – adică tu poți să nu fii anti-fascist, dar ai achiziționat o insignă și o porți. Sau îți place grupa și ai mers la un concert hardcore. Poți fi ucis pentru nimic. Ei nu vor încerca să afle ceva. (muzician Punk, 23 ani)

Viziuni, Convingeri și Ideologie

Abrevierea DIY este descifrată Do It Yourself din limba engleză *Realizează Singur* și este parte a ideologiei și activității multor culturi ale tineretului. Este unul din principalele principii ale culturii punk, deoarece este legat de ideea protestului social contra globalizării și culturii în masă. De exemplu, acum foarte des se practică crearea atât a unor mărci comerciale independente în domeniul muzicii, cât și a unor companii de distribuție autonome, editarea ziarelor și a revistelor specializate (fanzines). Dintre toate elementele manifestate de punk DIY, editarea revistelor

fanzines a devenit cel mai popular în spațiul post-Sovietic (în special la sfârșitul anilor 1990, începutul secolului 21). Pentru a crea o revistă specializată (fanzine) nu se necesită surse financiare mari; nu este nevoie să se editeze tiraje mari, se editează un original, care mai apoi este copiat în dependență de comenzile solicitate. De obicei, cheltuielile pentru editarea revistelor (fanzines) sunt acoperite de creator, iar mai apoi sunt vândute la prețul de cost. Prețul mediu al unei reviste este de 50 ruble. De asemenea există persoane care vând muzică și accesorii specializate: maiouri, insigne din pânză și metal, drapele. Aceste bunuri DIY sunt produse în partide mici (nu de milioane, ci de mii), ceea ce indică că acest fenomen nu este unul în „masă”.

‘Etica’ DIY indică faptul că veniturile din vânzarea produselor punk sau hardcore urmează a fi folosite pentru dezvoltarea cadrului local și nu în interes personal. Astfel, banii obținuți din comercializarea bunurilor culturale sunt, de regulă, investiți în producerea și distribuirea mărcilor și este folosită pentru următoarele partide de produse. Producția punk este distribuită prin metoda de schimb (barter). Schimbul se realizează între mărci diferite în orașe și țări diferite. Principalele canale de distribuție a artefactelor punk sunt mandatele poștale sau achiziționarea bunurilor la concerte. În ambele cazuri accentul se pune nu numai pe consum dar și pe comunicare, ceea ce creează și îmbunătățește relațiile dintre ‘cumpărător’ și ‘vânzător’. Există o expresie, precum că ‘nu poți cumpăra înregistrări punk la cel mai apropiat magazin rock’ și acest fapt oferă bunurilor un caracter de exclusivitate.

Activitățile desfășurate de punkiști poartă nu numai un caracter de consum, ci și de protest; reprezentanții culturii punk-DIY cred că abilitatea de a face totul singur, și astfel de a evita societatea de consum, reprezintă o funcție revoluționară. Astfel, cultura DIY întruchipează următoarele calități: producerea individuală; independență; anti-comercializare; și anti consumerism; creativitate; auto-realizare; crearea unei culturi proprii, comunicarea; entuziasmul; ajutor reciproc; onestitate; interes/angajament.

Ideea principală a grupului este egalitatea și non-discriminarea, recunoașterea libertății expresiei și respingerea ierarhiei și controlului:

După părerea mea, un punkist este un tânăr – deși astăzi nu mai este atât de tânăr – care se conduce de ideea egalității. Ideea este că, de exemplu, în muzică hotarul dintre ascultători și cei de pe scenă este vag. Dacă, la început persoanele cântă pe scenă, atunci mai târziu [când finisează] ei coboară în încăpere și ascultă următorul grup care evoluează. Același lucru este și în cazul revistelor specializate – nu există hotare între cei ce editează [fanzines] și care citesc, adică, dacă azi citești o revistă, ziua următoare poți fi tu editorul. Iată așa. Și.... aceasta este după părerea mea ideologia punk. Și când au loc concerte, nu în cluburi, și nu în unele... dar în localuri precum cluburi sau baruri independente, atunci ele foarte des sunt organizate în săli de sport sau cafenele – în localuri care nu au scene. Astfel ascultătorii și muzicienii sunt la același nivel. Aceasta este ideea punkistă, aceasta este un element important a conceptului de punk. (Punk, editor fanzine, 29 ani)

Mulți punkiști acceptă idei anarhiste și sunt membri ai comunităților politice. O altă activitate a mișcării este squatting, adică ocuparea unor anumitor clădiri neocupate din oraș, unde conviețuirea este organizată după principiul comunal, obștesc.

Concluzii

Cultura DIY din Rusia a fost studiată în baza relatărilor obținute „din cadrul” mișcării. Acest material oferă o viziune interesantă de auto-caracterizare a mișcării, care este prezentată ca o formă de rezistență față de instituțiile de comercializare a culturii și muzicii. Această cercetare, studiază implicarea în mișcarea DIY a unei varietăți de persoane și grupuri, și aceasta oferă posibilitatea de a analiza elementele de solidaritate – conflictuale – care sunt prezente în acest cadru cultural.

Referințe

Aksiutina, O. (2004). ‘Protestele DIY contra comercializării culturii în spațiul post-sovietic: muzica în masă și underground’, în A.P.Logunov, L.G. Berezova, N.V. Illeritskaia și E.V Baryshnikova (eds) *Conștiința în masă și cultura în masă în Rusia: istorie și contemporanitate*, Moscova: RGGU, 230-254.

Aksiutina, O. (2005a). ‘Cultura punk-DIY ca fenomen a contraculturii tineretului în spațiul post-sovietic’, în I.V. Kondakov (ed.) *Transformarea contemporană a culturii rusești*, Moscova: Nauka, 564-603.

Aksiutina, O. (2005b). ‘Cultura cotidiană a mișcărilor de protest contemporane din Europa’, în G.Iu. Sterin, N.O. Osipova și N.I. Pospelova (eds) *Cultura cotidiană. Materiale prezentate la conferința științifică internațională*, Kirov: ViatGGU, 45-56.

Aksiutina, O. (2006). ‘Politica cotidiană a culturilor DIY’, în E.Omel’chenko și N.Goncharova (eds) *Meniushchaisia molodezh’ v meniushchemsia mire: nevidimiai povsednevnost’*, Ulianovsk: Ido UGU, 13-17.

Zaitseva, A. (2004). ‘(Anti)economia rock-underground: valoarea DIY și mecaniza excluderii banilor’, *Economii intacte*, 1(33).

3.3 GRUPURILE DE TINERET NEOPĂGÂN (SANCT-PETERSBURG)

Elena Omel'chenko, Hilary Pilkington, Elvira Sharifullina

Abstract: Mișcarea neo-păgână din Rusia este abordată în literatura actuală drept o formă de „evadare”, și este evaluată că reprezentând un „pericol” pentru indivizi și societate. Această cercetare a analizat modul de manifestare și creare a grupurilor Slave neo-păgâne din Sanct Petersburg. În cercetare se menționează că pe măsură ce mișcarea Slavă neo-păgână lupta pentru a stabili un set de principii și acțiuni, au apărut unele dezacorduri cu privire la importanța ideologică și componentele culturale ale acestei mișcări, iar anumite comunități neo-păgâne au devenit mai organizate în raport cu aceste abordări.

Introducere

Actuala literatură științifică ce vizează probleme păgânismului acceptă una din cele două abordări. Prima descrie păgânismul ca o tendință din cadrul unor noi mișcări religioase mai mari, adică grupuri religioase și spirituale care au apărut recent sau care nu au fost recunoscute public de către biserici sau alte religii ca fiind mișcări distincte (Barker 1997). Cea de-a doua abordare interpretează păgânismul ca o ramură a mișcării New Age, înțeleasă drept un ansamblu de grupuri oculte care au apărut ca o mișcare ce lupta pentru renașterea spirituală, tradiții misterioase, și revizuirea ideilor stabilite. Din acest punct de vedere, păgânismul este caracterizat de sincretism și domină concepția unității dintre știință, misticism și religie (Kanterov 2006). În comun aceste două abordări au doar faptul că oamenii sunt atrași de păgânism deoarece doresc să evadeze de la realitatea lumii contemporane. Această literatură mai mult vizează: descrierea motivelor ‘evadare’; diferite grupuri păgâne; tipul și esența ‘evadării’; pagubele ce pot fi aduse de aceste mișcări societății; și dorința persoanelor de a adera la ele.

Spre deosebire de informația oferită în literatura în curs se apariție, cercetarea realizată de SAL nu a pus accent pe noțiunea de ‘evadare’, ci a analizat mecanismele de formare a grupurilor de păgâni. Această diferență de priorități a permis cercetătorilor să abordeze probleme noi din acest domeniu: *cum?* și *de ce?* anumite elemente ale cunoștințelor tradiționale și sacre (fie activități sau discursuri) sunt acceptate, în timp ce altele – nu. În cadrul acestei cercetări neo-păgânismul este perceput drept o formă a politeismului, din care pot fi învățate diverse tipuri de elemente istorice, tradiționale, culturale (cunoștințe, percepții, activități, forme trupești) și imagini ale sfinților, care sunt reconsiderate și cărora li se atribuie o nouă semnificație pentru ca mai apoi să fie reproduse.

Metode

Cercetarea de teren a fost realizată în primăvara anului 2008 și a durat o perioadă de șase săptămâni. Accesul în grupuri a fost facilitat de unele persoane de contact din Sanct Petersburg, precum și de unii membri ai grupurilor din alte orașe. Anterior studiului pe teren, s-a realizat o analiză a informației prezentate în mass-media și un sondaj (în special, prin Internet) de auto-prezentare a grupurilor. Aceasta, de asemenea, a facilitat stabilirea de contacte, realizate inițial prin forumurile chat. În identificarea respondenților (din lista de contacte oferită de informatori) s-a folosit metoda bulgărelui de zăpadă. Principalele metode folosite la strângerea informației pentru aceste studii de caz au fost:

- analiza paginilor web;
- observația etnografică;
- interviuri înregistrate cu respondenții;
- jurnalele cercetătorilor;
- înregistrări vizuale (fotografii și imagini video) a spațiului urban folosit de grupuri.

Pentru acest studiu de caz s-au analizat 14 interviuri și un jurnal.

Rezultate

Relațiile Grup - Societate

În societatea Rusă neo-păgânismul este un subiect marginal în comparație cu monoteismul. Aceasta se manifestă prin faptul că Biserica Ortodoxă rusă are o atitudine mai negativă față de neo-păgâni, decât chiar față de membrii sectelor religioase. Informatorii au declarat că aceștea deseori ascund viziunile care le împărtășesc pentru a evita o reacție negativă sau pentru a nu fi ridiculizați, sau pentru a nu fi înțeleși adecvat. Prefixul 'neo' este folosit în această cercetare pentru a descrie comunitățile neo-păgâne și de a arăta semnificația lingvistică a structurii discursive a mișcării din Rusia contemporană; pentru a menționa procrearea păgânismului (în comparație cu alte religii, precum Iudaismul, Budismul, Daosismul, Confucianismul, Lamaismul, Șintoismul sau Brahmanismul), propagarea neo-păgânismului în Rusia contemporană este imposibilă din cauza culturii dominante – monoteismul – a cărei hegemonie este caracterizată de impunerea unor valori ce vizează structura și concepția informației tradiționale și sfinte.

Relațiile Intra-grup

Deși neo-păgânismul este foarte divers pe plan intern, această cercetare s-a axat pe informația ce vine de la începuturile neo-păgânismului slav (vezi Gaidukov n.d). Astfel cercetarea a studiat atât formele de neo-păgânism Slav și Scandinav, cât și adeptii Wicca.²⁸ Această abordare a explicat cum atribuirea diferitor sensuri neo-păgânismului a cauzat dispute la stabilirea principiilor neo-păgânismului normativ, atât la nivel general cât și în unele ramuri în particular (Slav, Scandinav și Wicca).

Paginile web a grupurilor neo-păgâne de origine slavă care au fost analizate în cadrul acestei cercetări²⁹ susțin că neo-păgânismul slav poate fi divizat în două categorii mari. Prima – ramura culturală a mișcării – vizează istoria slavilor și a Rusiei Vechi, cultura lor, viața cotidiană, tradițiile și restabilirea ritualurilor și sărbătorilor păgânilor. Alte pagini web, pe lângă faptul că conțin informație cu privire la istoria și ritualurile neo-păgânilor, conțin, de asemenea, subiecte de natură naționalistă, revizionistă și rasială. Acest fapt era foarte evident în site-urile afiliate care, aproape întotdeauna, conțineau nu doar referințe ce vizează neo-păgânismul, dar și informație cu caracter fascist sau naționalist. Astfel organizațiile și comunitățile ale căror lideri și reprezentanți își expuneau deschis viziunile naționaliste erau considerate ca elemente ce formau cea de-a doua ramură ideologică a neo-păgânismului Slav.

Rezultatele analizei spațiului informațional a neo-păgânismului slav au fost confirmate de interviurile cu neo-păgânii și discuțiile din cadrul grupurilor. Acest lucru a sugerat că pe măsură ce mișcarea neo-păgână slavă încerca să stabilească un set de principii și practici (activități) corespunzătoare, au ieșit la iveală contradicțiile ce vizau importanța elementelor ideologice și culturale. În prezent ramura ideologică a neo-păgânismului slav este dominantă. Acest fapt este evident în prezentarea de către sursele de informare publică (media, Internet) a neo-păgânismului, și mai ales în ceea ce privește susținerea ‘adevărului’ cu privire la informația istorică, culturală și sacră.

²⁸ Wicca derivă de la 'sinteza unor ritualuri mistice estice și dintr-o serie de cărți ce vizează vrăjitoriile de origine Europeană. ...La baza eticii Wicca stă principiul "Fă ceea ce dorești, dar nu fă rău nimănui". ...Mișcarea este formată din grupuri mici (convenții) care se întrunesc de două ori pe lună (când pe cer este lună nouă). Ei sărbătoresc, de asemenea, o serie Festivală Celtică antică (Halloween, Beltane etc.)' (Falikhov 1999: 104).

²⁹ Înainte de a începe cercetarea pe teren s-au analizat 38 de site-uri neo-păgâne.

După spusele acestui respondent, activitățile de rutină și această luptă au fost un element important în poziționarea unor membri în cadrul grupului:

Respondent: Religia – ca un mod de viață – era ceea ce mă interesa pe mine. Eu eram mult mai interesat de aspectul spiritual. Am cumpărat literatură cu privire la acest subiect și am citit-o. Am cunoscut persoane cu aceleași interese pe Internet – m-am întâlnit cu ei o dată sau de două ori. Am discutat probleme de interes comun și după ceva timp – 2 sau 3 luni – am format grupul nostru, care era complet separat de politică și de orice altceva. Noi discutăm doar subiecte ce vizează tradițiile. Nici un pic de naționalism. Departe de aceasta.

Intervievator: Aveți în vedere în cadrul grupului dumneavoastră sau în general?

Respondent: Noi niciodată nu cooperăm cu organizații care politizează tot – dar există astfel de organizații chiar și în Sanct Petersburg, și foarte multe... deci noi facem o delimitare foarte clară. Deci, așa noi am format grupul – am stabilit ideologia, principiile și cadrul de lucru, ne-am asigurat că sunt bine definite. Noi nu dorim să avem nici o legătură cu politica și cu cele menționate mai sus. Aceasta este tot. Principalii membri sunt chiar aici în fața dumneavoastră – cu excepția a cinci-șase persoane care nu pot veni în fiecare zi (M. Păgân Scandinav)

Astfel, diferența dintre discursurile ideologice și culturale a neo-păgânismului semnifică faptul că anumite comunități neo-păgâne devin mai organizate în dependență de poziția pe care o ocupă.

Concluzii

La etapa curentă de dezvoltare, neo-pagânismul Slav din Sanct Petersburg poate fi divizat în două categorii: ramura culturală a mișcării care se bazează pe istoria slavilor din Rusia Veche, cultura lor, viața de zi cu zi, tradiții și redobândirea ritualurilor și sărbătorilor păgâne; și o ramură ideologică care propagă viziuni naționaliste, revizioniste și radicale. Această diviziune este esențială pentru auto-identificarea atât individuală a neo-păgânilor, cât și a grupurilor neo-păgâne și astfel se evită stabilirea unor principii și activități preconceptuate pentru mișcare. De asemenea, acest fapt face ca mișcarea să devină mai vulnerabilă la critica din partea culturii dominante.

STREP-CIT5-2006-029013

Referințe

Barker, E. (1997). Noile mișcări religioase: Introducere Practică, Sanct Petersburg [tradus din Engleza originală].

Falikhov, B. (1999). Noile mișcări religioase de origine creștină și necreștină, în Creștinism și alte religii.

Kanterov, I.Ia (2006). Noile mișcări religioase în Rusia, Moscova.

Gaidukov, A. (n.d). ‘Subcultura Tineretului neo-păgân slav din Sanct Peterburg’, sursă online: <http://subculture.narod.ru/texts/book2/gaidukov.htm> pe 15.02.2009.